

Møte for lukkede dører, Stortinget 18. januar 1933

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 18. januar 1933 kl. 10.00

President: Hambro.

Dagsorden:

1. Utenriksministeren vil gi en redegjørelse.
2. Referat.

Presidenten: Presidenten foreslår at møtet settes for lukkede dører. - Ingen har uttalt sig derimot, og presidenten anser forslaget for vedtatt. - Presidenten foreslår videre at de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer samt utenriksråden gis adgang til møtet. - Det ansees vedtatt.

Statsråd Braadland:¹ *I min oversikt over den utenrikspolitiske stilling hadde jeg tenkt først å berøre enkelte hovedtrekk for derefter nærmere å gå inn på spørsmål som reiser sig i forholdet til de enkelte land.

Det er vel helt overflødig nærmere å dokumentere hvorfor verdenspolitikken utvikling medfører sterke refleksvirkninger for vårt land både politisk og økonomisk. Hele vårt næringsliv er bygget op på en stor vareutveksling med fremmede land. Den på mange måter karrige natur gjør det til en nødvendighet for oss å tilbytte oss varer utenfra. Vi kan i alle tilfelle slå fast at verdenskonjunkturerne virker bestemmende for hele vårt næringsliv og for takten i vår produksjon. I hvilken grad det vil være mulig å minske eller borteliminere denne innflytelse, det er en sak som jeg her ikke skal komme nærmere inn på. Problemet er i hvert fall ikke løst, og det kan ennu ikke sies å foreligge noget forslag i så henseende som kan tillegges praktisk betydning. Vi har derfor selvfølgelig grunn til med den største oppmerksomhet å følge verdenskonjunkturerne utvikling. Året 1932 har ikke fått noget godt eftermæle. Kanskje med rette, det vil jeg ikke dømme om. Restriksjonene på verdenshandelen er fortsatt, tross alt har det imidlertid medført en utvikling som har skjøvet utsiktene til en avgjørelse mer i forgrunnen.

I økonomiske spørsmål er det ofte vanskelig å avgjøre hvad der er årsak og hvad der er virkning, det blir det tvistet om, men at der er en intim sammenheng mellem de økonomiske faktorer og at endringer i hver enkelt kan medføre delvis meget uventede virkninger, er det på den annen side ingen tvil om. Jeg behøver bare å nevne valutarestriksjoner og importreguleringer forat man skal forstå hvad det gjelder. Er det det ene lands valutarestriksjoner som er grunnen til et annet lands importreguleringer, eller er det hindringer i importen på den ene side som medfører valutarestriksjoner på den annen? Jeg tror imidlertid vi kan la det spørsmål ligge og i første hånd nøie oss med å konstatere alle disse restriksjoners ødeleggende

---

¹ Deler av redegjørelsen ble offentliggjort i S.tid. s. 13-18. Begynnelse og slutt på de offentliggjorte delene er merket med henholdsvis * og †. De deler av redegjørelsen som ikke ble offentliggjort er gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

virksomheter, selv om en undersøkelse av begivenhetenes rekkefølge utvilsomt vilde kunne gi viktige bidrag, når det gjelder å finne botemidler mot krisen.

Av de politiske faktorer som sterkest influerer på den økonomiske situasjon, står vel spørsmålet om nedrustningen og nedrustningskonferansens skjebne i første rekke. Den blindgate som dette spørsmål kom inn i ifjor sommer ved det tyske krav om likeberettigelse i rustningene, er man foreløpig kommet ut av ved at Tyskland igjen deltar i arbeidet. Det siste franske forslag som for tiden ligger til uttalelse i Forsvarsdepartementet, kommer igjen til å reise det meget viktige prinsipielle spørsmål om hvordan vi skal stille oss til kravet om å stille væbnede styrker til Folkeforbundets disposisjon. Vi har alltid motsatt oss å ville delta i militære sanksjoner, og etter regjeringens mening er det all grunn til å innta en sterkt reservert holdning på det punkt. Det nye slagord som i sin tid blev skapt ved det italienske forslag om kvalitativ nedrustning, altså en begrensning eller et forbud hvor det gjelder visse spesifikke angrepsvåpen og som altså skulde supplere den kvantitative nedrustning, dette slagord har gitt foranledning til meget vidløftige diskusjoner på nedrustningskonferansen. Hvad resultatet av disses fortsettelse vil bli i inneværende år, er det vel ennå for tidlig å ha en mening om, men man må vel forutsette at der er en viss utsikt til å nå frem til en overenskomst om en innskrenkning i rustningene. Men sett at fra et almindelig politisk standpunkt vil det selvfølgelig være viktigere at der overhodet kommer i stand en konvensjon som alle makter slutter sig til og lojalt søker å gjennomføre, enn nettop graden av avrustningene som vil bli resultatet av en eventuell konvensjon. Det viktige blir den politiske avspenning, at folkenes nerver ikke lenger blir tråkket på, at der blir vilje til samarbeid og forståelse. I forhold til dette blir spørsmålet om kanonkaliber, hærstyrke og krigsflåtenes tonnasje av sekundær betydning. Det er utvilsomt til stede en sterk trang - vi kan kanskje si vilje - til å nå til et resultat ved nedrustningskonferansen. Der øves et sterkt trykk fra den offentlige opinion i de forskjellige land. På den annen side kan vi forstå at for de nasjoner som har ofret millioner av sine sønner, og som kanskje har sett fiendtlig invasjon innen sine grenser, blir nedrustningen et litt mer komplisert spørsmål enn for de nasjoner som har stått utenfor krigen.

Naturligvis har det hittidige forløp av den østasiatiske konflikt ikke egentlig jevnet veien for nedrustningsarbeidet; men på den annen side skulde det vel ikke være nogen overdreven optimisme å håpe på at 1933 på nedrustningskonferansen vil medføre en viss politisk avspenning, og at dette i tilfelle vil medføre betydningsfulle økonomiske virkninger, er det vel på det nærmeste samstemmighet om.

Går vi så over fra det politiske til det økonomiske gebet, fester vi oss i første rekke ved at der nu er vokset frem en sterk europeisk opinion som samler sig om at krigsgjelden demmer op for enhver løsning av den nuværende krise. Det er visstnok en opfatning som størsteparten av det amerikanske folk ennå ikke har tilegnet sig. Det siste amerikanske presidentvalg synes heller ikke å innvarsle nogen egentlig strømkenning. På

den annen side er det vel grunn til å tro at den amerikanske opinion litt etter litt vil bli påvirket av begivenhetenes utvikling. For ikke å fortie noget er det kanskje riktig å tilføie at der også er enkelte røster i Europa som slutter sig til den amerikanske opfatning, at det ikke er krigsgjelden som først og fremst er skyld i krisen. Men jeg skylder da også å tilføie at denne opfatning er basert på forutsetningen om at der ikke legges kunstige hindringer i veien for krigsgjeldens likvidering ved varer og tjenester. Men det er nettopp det siste som er tilfelle, og det er vel ingen overdrivelse å si at med de faktiske stengsler for det internasjonale varebytte som vi nu har, danner krigsgjelden en uoverstigelig hindring for en tilbakevenden til normale forhold. I den engelske note som blev sendt Amerika den 1 desember forrige år, hvori England henstiller til Amerika å få utsatt betalingen av krigsgjeldsterminen 15 desember, er der gitt en overordentlig interessant fremstilling av de forskjellige spørsmål som reiser sig i forbindelse med krigsgjelden. Der gjøres bl.a. oppmerksom på at krigsgjeldens betaling vil være avhengig av det eksportoverskudd som debitorstatene har til sin disposisjon. I 1923, da den britiske krigsgjeld til Amerika blev fundert, beløp den årlige krigsgjeldsbetalingen sig til 33 millioner pund eller på det nærmeste halvparten av verdien av Storbritannias eksport til de Forenede Stater, som var 60 millioner pund. Den annuitet som Storbritannia skulde betale fra 1933, vilde med den nuværende depresiasjon av sterlingen beløpe sig til omtrent 60 millioner pund, mens samtidig den britiske eksport til de Forenede Stater i 1931 bare beløp sig til 18 millioner pund og i 1932 neppe vil overskride 16 millioner pund. I den samme note gjør England også oppmerksom på hvilke uhyre tap verden og også Amerika har som følge av krisen. Allerede for 6 måneder siden, opplyses det i noten, var verdien av den internasjonale handel i løpet av 3 år gått ned med 50 pct., og dette er det samme som en nedgang tilsvarende 5 millioner dollars for hver time natt og dag, og situasjonen er siden det blitt enda verre. Noten understreker også meget sterkt, at hvis man skulde tenke sig en fortsatt betaling i gull, vilde dette alene kunne skje fra Englands banks gullreserver, og disse er ikke større enn hvad der trenges under hensyntagen til Londons stilling som finanscentrum. Som bekjent foranlediget ikke den engelske note nogen forandring i Amerikas stilling, og resultatet var at England betalte sin rate 15 desember, hvad der imidlertid ikke blev gjort fra Frankrikes side. Men situasjonen er blitt akutt, og det er blitt nødvendig å ta gjeldsspørsmålet op til endelig avgjørelse. Det er jo også kun på den måten at man kan komme videre på grunnlag av Lausanneoverenskomsten forrige år, hvor praktisk talt den tyske krigsgjeld blev strøket. Men forutsetningen for ratifikasjonen var igjen at kreditornasjonene fikk et oppgjør for den gjeld de måtte ha til andre nasjoner, og her gir naturligvis Amerikas holdning nøklen til en løsning.

Det har også vært fremholdt, at den nuværende krise for en vesentlig del skyldes den tekniske utvikling, rasjonaliseringen i forbindelse med en enorm forøkelse av produksjonens kapasitet. Ved første øiekast skulde det også synes som om

dette var riktig, og man kan bli bestyrket i det når man f.eks. ser en amerikansk fremstilling som jeg så for noen dager siden, hvor det bl.a. fortelles, at for 100 år siden tilsvarte produksjonen i masovnene av støpejern 25 tonn pr. mann pr. år. I 1929 presterte masovnene en produksjon av 4 tusen tonn pr. mann pr. år. Samtidig kunde en farmer som brukte de mest moderne maskiner, i løpet av en time utføre like så stort arbeid som 3 tusen mann kunde utføre på samme tid for 100 år siden. Det er imidlertid å merke at en slik teknisk utvikling kommer ikke plutselig, ei heller på alle områder på én gang. Utviklingen vil gå suksessivt, og den skaper i grunnen den hele tid et permanent problem. Det er neppe nogen grunn til å legge hovedvekten av kriseforklaringen på den tekniske utvikling. Forklaringen er meget mer nærliggende enn som så. For oss som har oplevd krigen, er forskjellen mellom krigstiden og nu slående. Den gang spurtes det kun om varer og ikke om penger, nu spørres kun om penger og ikke om varer. Den omstendighet at 30 millioner mennesker i løpet av 4 år utelukkende er sysselsatt med ødeleggelse og blir underholdt av den øvrige befolkning og at en slik tilstand bringes til ophør, skaper selvfølgelig økonomiske problemer av en rekkevidde som er langt større enn f.eks. følgene av teknikkens utvikling. Det er ganske visst så, at den reelle tilpasning etter krigen er delvis avsluttet - denne tilpasning har selvfølgelig i og for sig vært en uhyre prestasjon - men saken er, at denne tilpasning ikke er blitt ledsaget av et oppgjør av andre faktorer, fortrinnsvis av finansiell art, hvilket på en måte har reist tilpasningsproblemet på ny. Hvad vi nu er vidne til, er en fullkommen forstyrrelse av de internasjonale finanstransaksjoner som tidligere lå til grunn for det internasjonale varebytte. Uten disse mangler maskineriet olje og smøring, det går varmt, og selv om det ikke stopper helt, blir farten nedsatt med katastrofale virkninger for verdenshandelen.

I forbindelse med Lausanne-overenskomstene blev der også fremsatt forslag om sammenkallelse av en økonomisk verdenskonferanse, som da skulde få til opgave å ta fatt på alle de økonomiske og finansielle problemer som forelå, og vise veien ut av den nuværende krise. Saken er optatt av Folkenes forbund, der er nedsatt en rådskomité for å arbeide for organisasjonen av konferansen, likesom der er nedsatt en komité av eksperter som skal arbeide med utformingen av et program for konferansen, som det for øvrig er bestemt skal holdes i London. Ekspertkomiteen har hatt et møte før jul og er nu igjen i arbeid. Man antar at der vil foreligge et forslag fra ekspertkomiteen i slutningen av denne måned, og dette vil igjen bli behandlet av rådskomiteen. Som rapportør for finansielle spørsmål i rådet er Norge representert så vel i ekspertkomiteen som i organisasjonskomiteen. Erfaringene fra de mange forskjellige tidligere konferanser synes efter min mening å peke i retning av nødvendigheten av at der for konferansen foreligger et så bestemt utformet positivt program som mulig. Under diskusjonene i Genf har vi også hevdet den opfatning, at en mislykket konferanse vil bli til direkte skade, en opfatning som deles av fremtredende medlemmer innen ekspertkomiteen.

Vi kan vel si at der i grunnen foreligger tre store finansielle og økonomiske spørsmål. Det ene er krigsgjeldsspørsmålet, det annet er valutaspørsmålet og det tredje er bortryddelse av de restriktive forholdsregler for verdenshandelen. Det er ikke på nogen måte likegyldig i hvilken orden disse problemer behandles. Av den engelske representant Sir Frederic Leith-Ross er det også fremholdt på ekspertkonferansen, at en redegjørelse av det engelske valutaspørsmål er utenkelig uten en forutgående ordning av krigsgjelden. På den annen side henger mange av de restriktive forholdsregler sammen med valutasituasjonen. De er mer eller mindre følge av at vedkommende valuta har vært utsatt for et sterkt press. Men disse restriksjoner vil også henge sammen med krigsgjelden, så man naturlig blir ledet til den slutning, at en avgjørelse av krigsgjeldsspørsmålet må gå foran et hvert annet forsøk på å søke krisen mildnet. England har nærmest hevdet den opfatning at det gjelder å få verdenskonferansen sammen så hurtig som mulig. De tenker sig da muligens i slutningen av april eller i mai dette år. Men det synes å være nærmest utenkelig å nå til en løsning av krigsgjeldsspørsmålet innen den tid. Amerikanerne ønsker jo ikke spørsmålet optatt på den økonomiske verdenskonferanse, men den eneste mulighet skulde da være at arbeidet med krigsgjeldsspørsmålet kunde gå parallelt med arbeidet på den økonomiske verdenskonferanse.

Den utvikling som valutaspørsmålet etter hvert har undergått, har frembudt mange interessante sider og har også hatt en stor betydning for den økonomiske utvikling. For det første det bemerkelsesverdige fenomen at sterlingvalutaen, og for øvrig også de til den mer eller mindre løst knyttede valuta, på det nærmeste har holdt det innenlandske prisnivå konstant, mens det har vært en fortsatt deflasjon i gullvalutalandene. Der har samtidig vært flere land som etter hvert har fulgt i Englands fotspor. De virkelige fri gullvalutaland er i virkeligheten meget få: Det er de Forenede Stater, Frankrike, Holland og Sveits.† Det vil erindres at vi for omtrent et år siden gjorde en henvendelse til den engelske regjering i anledning av valutaspørsmålet. Den egentlige hensikt med vår henvendelse var å henstille at England ikke skulde gå tilbake til gullstandarden uten en forhåndskonferanse med de land som hadde fulgt Englands eksempel. Som forholdet ligger an i dette øieblikk og etter de uttalelser som er falt f.eks. av den engelske finansminister Neville Chamberlain i Ottawa, er der ingen utsikt til at England i en nær fremtid vil treffe nogen avgjørelse i spørsmålet, og så vidt jeg kan forstå har vi all grunn til å være tilfreds med den holdning som England inntar, nemlig at en tilbakevenden til gullmyntfoten ikke kan tenkes før der er bragt ordnede forhold til veie for gullmyntfotens "management" og at hertil hører bl.a. løsningen av krigsgjeldsspørsmålet.

*Som det blev nevnt i trontalen, har de overenskomster mellom deler av det Britiske Samvelde som blev inngått forrige år, stillet vårt land over for nye problemer. Den omstendighet at England har slått inn på en proteksjonistisk tollpolitikk er selvfølgelig en både viktig og alvorlig begivenhet for hele vår handelspolitiske stilling. Storbritannia er jo vårt største eksportmarked og det land som kommer betydelig foran alle de

andre når det gjelder den samlede handelsomsetning med vårt land. Jeg skal senere komme inn på de spørsmål som reiser sig i forholdet til Storbritannias nye handelspolitikk, men jeg tror det er grunn til å feste oppmerksomheten ved at vi i en sjelden grad har evnet å holde vår utenlandske omsetning oppe i det forløpne år og bedre enn de andre européiske nasjoner. Dette skyldes selvfølgelig til en viss grad vårt næringslivs oppbygging, som er ganske sterkt differentiert; vår eksport omfatter bare for en mindre del høiforedlede fabrikkvarer, vi eksporterer råstoffer og halvfabrikata i stor utstrekning. Men samtidig tror jeg nok vi skal være enige om, at den omstendighet at vi har fastholdt vår stort sett liberale handelspolitikk, har hatt sin betydelige andel heri. Dette bestyrkes bl.a. av en uttalelse som jeg tilfeldigvis leste forleden dag i "Economist", hvor der tales om nedgangen i verdenshandelen. Det uttales her bl.a. at land, som i likhet med Belgia og Holland har fulgt en forholdsvis liberal handelspolitikk, har holdt sin omsetning bedre opp enn f.eks. landene i syd-øst-Europa, hvis importrestriksjoner har hatt en meget ugunstig virkning på deres egen eksport.

I denne forbindelse er det grunn til å omtale Oslo-konvensjonen. Den satte sig egentlig ikke store mål til å begynne med. Det var nærmest en slags erstatning for den almindelige tollhvileoverenskomst, men nettopp dette begrensede formål har efter min mening gjort at konvensjonen har fått praktisk betydning. Den har utvilsomt vært en spore til at samtlige de stater som står tilsluttet konvensjonen, har søkt å føre en så liberal handelspolitikk som mulig. Visstnok er der i samtlige land truffet forskjellige restriktive forholdsregler, men vi tør vel være forvissnet om at disse vilde vært adskillig mer inngripende hvis konvensjonen ikke hadde eksistert. Det har sin betydning at der er en gruppe av stater som ennå ikke har kastet overbord troen på at friheten i det lange løp er det som gagnar landene mest. Det har også sin betydning at denne opfatning blir kunngjort, som bl.a. efter utenriksministermøtet i Sveits ifjor sommer. Det har også sin betydning at der er en intim kontakt og forståelse i disse land imellem, men det er ennå, efter min mening, et åpent spørsmål om man også kan gå videre i samarbeid i mer positiv handelspolitisk retning. Fremtiden vil gi oss svar herpå, men jeg skulde tro at det har vært en fordel at man hittil ikke har satt sig for store mål, og at man ikke har gått lenger enn man har gjort. Dermed tror jeg man har skapt en bedre underbygning for en fremtidig utvidelse. Den ordning som er truffet med opnevning av representanter fra de forskjellige utenriksdepartementer, som kan tre i direkte og uformell forbindelse med hinannen, har vist sig å være meget tilfredsstillende.†

Jeg skal dernest i ganske korte trekk nevne enkelte av de saker som Utenriksdepartementet har hatt til behandling like over for de enkelte land og samtidig dertil knytte den bemerkning at der til Stortinget vil bli sendt en særskilt meddelelse om Grøndlandssaken og om Norges deltagelse i folkeforbundsarbeidet.

I forholdet til Sovjet har det vært enkelte spørsmål som er kommet frem, som har voldt en del diskusjon; det er for det første spørsmålet vedrørende selfangsten i Kvitsjøen.

I midten av mars blev under ungselsesongen 10 norske fangstfartøier opbragt av Sovjet-Samveldets vaktskib og tilbakeholdt ca. 10 dager av den beste fangsttid for angivelig fangst sønnenfor konsesjonslinjen samt for tyveri av sel tilhørende sovjetskib. Saken vakte betydelig oppmerksomhet i den norske presse og der fremkom også i forbindelse hermed i enkelte nord-norske aviser beskyldninger mot de norske fangstfolk av lignende art. - Der blev i den anledning optatt sjøforklaringer av de opbragte fartøiers førere og besetninger og det innkomne materiale har vært forelagt påtalemyndigheten samt Handelsdepartementet. - Ålesunds rederiforenings selfangergruppe har senere forlangt at der overfor Sovjet-Samveldets regjering nedlegges en kraftig protest mot disse opbringelser og fremsettes krav om skadeserstatning. - Selfangstkonsesjonens art. 11 bestemmer at tvistigheter i forbindelse med avtalen skal avgjøres av en voldgiftskommisjon hvor begge parter har like mange representanter og hvor opmannen, så fremt partene ikke blir enige om denne, blir å opnevne av Videnskapsakademiet i Leningrad. - Utenriksdepartementet har foreløbig ikke tatt standpunkt til spørsmålet om fremme av erstatningskrav, idet det først ønsker at det på norsk side innsamlede materiale blir gjennomgått av legasjonen i Moskva.

Gjennem en kort notis i Sovjet-Samveldets aviser bragtes i erfaring, at en ekspedisjon ihøst har heist Sovjet-flagget på Victoria-øya (som ligger i den vestligste kant av den såkalte russiske polarsektor, øst for Kvitøya). Utenriksdepartementet har instruert legasjonen i Moskva om å underrette Sovjet-myndighetene om at øya høsten 1930 er privatrettslig okkupert av norsk fangstekspedisjon for regning av Harald M. Leite, Ålesund, som akter å benytte den som støttepunkt for sel- og hvalrosfangst - samt at den norske regjering går ut fra at der uansett øyas statsrettslige stilling hverken ved denne flaggheisning eller ved senere ekspedisjonsbesøk ikke skjer handlinger fra Sovjet-Samveldets regjerings side, som forringer de privatrettslige okkupasjonsrettigheter som således er erhvervet for vedkommende nordmann. Noget svar på denne meddelelse foreligger ikke. Hr. Leite har underhånden oplyst at han akter ved direkte forhandlinger med Sovjet-myndighetene å søke den private okkupasjon økonomisk utnyttet.

Efter at Sovjet-Samveldet ved overtagelse av det tidligere selskaps Anglo-Russian Grumants gruber i Coales Bay samt det hollandske selskaps gruber i Barensburg har optatt stordrift av kull på Svalbard og ved sine bedrifter har ca. 1 000 arbeidere og funksjonærer i beskjeftigelse, har det vært enkelte uoverensstemmelser mellom grubenes ledelse og Svalbards administrasjon, bl.a. angående de opgaver som skal avgis til skattemyndighetene og med hensyn til adgangen til direkte radioforbindelse med Sovjet-Samveldet. Disse tvistigheter er efter en tid å være gjort til gjenstand for diplomatisk korrespondanse overført til direkte forhandlinger mellom grubenes ledelse og vedkommende fagmyndigheter, og såvidt Utenriksdepartementet i øieblikket er bekjent med, er der ingen grunn til å tro at ikke disse skulde kunne føre til et for begge parter tilfredsstillende resultat.

Det kan også nevnes i forbindelse med denne sterkt utvidede russiske grubedrift på Svalbard at såvel sysselmannen for Svalbard som kretser i Nord-Norge overfor de norske statsmyndigheter inntrengende har henstillet hvorvidt der ikke til avhjelp av den store arbeidsledighet måtte kunne skrides til utvidet norsk grubedrift på Svalbard. Det har i den anledning vært undersøkt hvor vidt de svenske Sveagruber på Svalbard tenkes satt i drift og likeledes hvor vidt det er på tale å avhende dem. De foreløbige svar synes å tyde på at drift for svensk regning ikke påtenkes. Spørsmålet om salg foreligger ikke nærmere utredet, men de norske myndigheter har i varetagelse av den norske stats eventuelle interesser sin oppmerksomhet nøie rettet på saken.

Gjennem pressen erholdt Utenriksdepartementet i oktober underretning om at en norsk styrmann Thorbjørnsen på dampskibet "Breiviken" av Bergen var blitt dømt til 2 års fengsel for angivelig mishandling av 2 kinesiske sjøfolk ombord på et annet skib tilhørende samme rederi. Norge har intet konsulat i Vladivostok og man fikk den tyske regjerings og Sovjet-Samveldets regjerings samtykke til at den tyske konsul på stedet søkte å assistere den arresterte ved å engasjere advokathjelp, fremme appellbegjæring samt forsyne styrmannen med mat, klær og penger. Samtidig har den norske legasjon i Moskva i utenrikskommissariatet på det sterkeste fremholdt hvilken opsikt saken har vakt i Norge og under henvisning til den tvilsomme kompetanse som en Sovjet-domstol hadde i det foreliggende tilfelle samt til den urimelig strenge straff som nu var gitt for en forseelse som i lignende tilfelle hadde vært avgjort ved bøter, henstilte at mannen straks blir løslatt og tillatt å forlate landet i påvente av kompetensespørsmålet og appellbegjæringen. - Det er av de mottatte domsutskrifter og rapporter øiensynlig at den domfelte er meget urettferdig behandlet og at den meningsløse høie straff vesentlig skyldes "utvist chauvinisme". Etter å ha sittet i fengsel i ca. 2 måneder er Thorbjørnsen løslatt, men får inntil videre ikke forlate byen.

Konsulatet i Arkangelsk har i forskjellige rapporter innberettet at den norske rederagent som efter bestemmelsene i handels- og sjøfartstraktaten mellom Norge og Sovjet-Samveldet kan virke i visse byer i S.S.S.R., i år har vært utsatt for adskillige vanskeligheter fra de høieste stedlige myndigheters side, som kulminerte i nektelse av fortsatt opholdstillatelse. En forespørsel fra konsulens side gav kun som resultat at det blev svart at agentens virksomhet "ikke var egnet til å fremme Sovjet-Samveldets eksportinteresser". - Konsulatet har fremholdt at det er av viktighet at denne samme agent til kommende sesong kan virke i Arkangelsk, selv om hans arbeid blir noget omlagt. Saken beror for tiden hos Norges rederforbunds styre.

Ved de foreløbige underhandlinger som har vært drevet i forbindelse med spørsmålet om statsgaranti for eksport til Sovjet-Samveldet i 1933 er der fra de høieste embedsmenn i såvel utenrikskommissariatet som handelskommissariatet meget sterkt fremholdt at en av de absolutte betingelser for handelsavtaler mellom de to land for 1933 var at de endringer som var forutsatt i regjeringens proposisjon våren 1932

angående handelsloven nu blev vedtatt av Stortinget. Vedkommende norske embedsmann har i den anledning fremholdt at det vilde være vanskelig for den norske regjering å gå med på at dette gjaldt som forutsetning for inngåelse av en handelsavtale, idet som bekjent justiskomiteen allerede enstemmig hadde uttalt sig imot endringene og saken av den grunn med begge parters samtykke var stillet i bero i 1932. Hertil svartes at dette spørsmål hadde så viktig prinsipiell betydning at man ikke kunde gi sig på det og resultatet måtte i tilfelle bli at handelsrepresentasjonen i Norge blev trukket tilbake.

I forbindelse med den forannevnte sak er også å nevne følgende hovedtrekk i de foreløbige forhandlinger som forutsetninger fra Sovjet-Samveldets side:

a) at der ikke kan bli tale om kjøp av norske varer på kortere kredittid enn 12 måneder (den er nu 9 måneder for metaller og metallurgiske produkter og 10 måneder for en del av 1932's aluminiumsalg),

b) at man av statsgarantibeløpet ønsket å anvende 15 à 16 millioner til kjøp av metaller og metallurgiske produkter,

c) at Sovjet-Samveldet, hvis Norge tok hensyn til dets ønsker, var beredt til å kjøpe samme kvantum sild og fisk som i 1932,

d) at der for kjøp av industrivarer utover hvad foran er nevnt måtte forlange minst 18 måneders kreditt (senere øket til 21),

e) at Norge kjøpte for tilsvarende beløp fra Sovjet-Samveldet og at der som sikkerhet herfor på forhånd blev fastsatt kjøpeforpliktelse for:

90 pct. av behovet for rug,

60 pct. av behovet for hvete o.s.v.

sikkerhet for like stor importlisens for skurlast og kubb som i 1932,

20 pct. av Norges behov av de viner som produseres i Sovjet-Samveldet,

at innkjøp av salt for fiskeribruk ordnes som nu,

at den norske regjering utsender en inntrengende henstilling til alle statsinstitusjoner om at de under for øvrig like gunstige pris- og leveringsbetingelser dekker sitt behov for brensels- og naftaprodukter fra Sovjet-Samveldet.

Sovjet-Samveldets fagmyndigheter har samtidig gjort opmerksom på at den sild som har vært levert fra Norge i 1931 og 1932 har vært av særdeles dårlig kvalitet, og hvis man blev tvunget til også å kjøpe norsk sild i 1933 vilde man forlange forhåndsgaranti for tilfredsstillende kvalitet. - Hvalolje blev det ikke tale om å kjøpe i 1933, da de forsøk man hadde gjort med å herde denne var blitt mislykket. - Videre blev det nevnt at man ikke vilde kjøpe norskfanget Islandssild, og det blev i samme forbindelse nevnt, at den danske sendemann hadde erklært at man var beredt til å levere Islandssild fra Danmark på akkurat samme betingelser som Norge bød, men til billigere pris.

Den nye chef for Sovjet-Samveldets herværende handelsrepresentasjon er nu kommet til Oslo og forhandlingene er optatt. "Russlandskommisjonen" har foreslått

Handelsdepartementet at man går med på å forhøie kredittiden for metaller og metallurgiske produkter til 12 måneder og til 18 måneder for ferdige industrivarer av høi arbeidsverdi på visse nærmere innfrielsesbetingelser. Videre foreslåes at man gir 16 millioner av statsgarantien til aluminium, nikkel, ferrolegeringer og lignende mot tilfredsstillende forhåndskontrakter for sild og fisk - samt 4 millioner til andre industriprodukter. Videre foreslåes at statens garantiprovisjon søkes forhøiet til 3 pct. p.a. med minstesats 3 pct. av garantibeløpet. - Videre henstiller kommisjonen at Handelsdepartementet har sin oppmerksomhet på kvalitetsspørsmålet og de stadige reklamasjoner.

I anledning av betydelige vanskeligheter, der som følge av de danske valutarestriksjoner er blitt påført Norges eksport til Danmark for en rekke viktige varer, instruerte Utenriksdepartementet legasjonen i Kjøbenhavn den 17 oktober 1932 om å tilstille det danske utenriksministerium en note overensstemmende med et av departementet utarbeidet utkast. I noten uttaltes bl.a.: "at den norske regjering i betraktning av den betydelige balanse i Danmarks favør som består i handelsforbindelsen mellom de to land, ikke i lengden vil kunne tillate fri import til Norge av danske varer så lenge den danske regjering stadig mer og mer begrenser importen av norske varer til Danmark ved stramning av valutarestriksjonene."

Videre uttaltes følgende: "Til forsvar for Norges økonomiske interesser og den norske valuta vil den norske regjering til sin beklagelse eventuelt se sig nødsaget til å utferdige importrestriksjoner som vil ramme danske eksportvarer som må antas å være overflødige. Forinnen det dog treffes nogen forføining i så henseende, har legasjonen efter ordre av sin regjering den ære å forhøre hvor vidt den kgl. danske regjering skulde kunne stille i utsikt en bedring med hensyn til de påklagede danske valutarestriksjoner."

I den danske svarnote av 12 oktober 1932 anførtes bl.a. en del statistiske opplysninger angående den norsk-danske samhandel i 1932 sammenlignet med 1931 og fremholdtes at denne hadde utviklet sig i Norges favør.

Der blev i den danske note fortrolig meddelt at tildelingen av valutabevillinger til danske firmaer til import av varer fra Norge i de siste 4 måneder av året 1932 har funnet sted i et sådant omfang at Danmarks samlede import fra Norge, så fremt bevillingene blir benyttet, skulde verdimesig komme op i 100 pct. av den tilsvarende vareimport i 1931.

I en ny norsk note blev det derefter meddelt den danske regjering, at på grunn av den lange arbeidskonflikt i Norge i 1931 får man ikke et riktig bilde av utviklingen av den norsk-danske samhandel ved å benytte året 1931 som sammenligningsgrunnlag, således som gjort i den danske note. Den norske regjering var i besiddelse av materiale som viser at viktige norske industrier har vært sterkt skadelidende som følge av de danske valutarestriksjoner. Den norske regjering hadde imidlertid med tilfredshet mottatt den danske regjeringens fortrolige meddelelse om en rikeligere tildeling av valutabevillinger til import av varer fra årets siste måneder. Den norske regjering vilde i denne forbindelse imidlertid understreke betydningen av at de norske eksportbrancher som var

mest skadelidende, blir tilgodesett med en større valutatilddeling. Dette gjaldt da bl.a. kraftpapir og hermetikk. Valutatilddelingen for hermetikk syntes gjennomgående å ha vært begrenset til 5 pct. av foregående års import.

Den nugjeldende Renbeitekonvensjon mellom Norge og Finnland av 3 mars 1922 gir adgang til inndraging av en tiendedel av den ren som overskrider grensen og dessuten av et antall ren tilstrekkelig til å dekke forvoldt skade samt det offentliges omkostninger i anledning av overskridelsen.

For nogen tid siden mottok Utenriksdepartementet fra den finske sendemann i Oslo en note hvori uttaltes at da det hadde vist sig at den nugjeldende konvensjon ikke svarer til de forventninger man har hatt grunn til å stille til den, vilde den finske regjering foreslå at den omhandlede konvensjon erstattes med en konvensjon avfattet overensstemmende med et med noten vedlagt utkast.

Det finske utkast bygget på det prinsipp at når ren fra det ene rike kommer inn i det annet, skal der på nærmere fastsatt måte sendes underretning til det land hvor renen hører hjemme. Er renen ikke avhentet innen 20 (betingelsesvis 25) døgn efter underretningens mottagelse, kan 10 pct. av verdien av den ulovlig beitende ren inndras. Hvor sådan inndraging ikke foretas eller hvor opholdet ikke har vært av så lang varighet, skal der erlegges en betaling av en finsk gullmark for hver ren pr. døgn. I denne betaling skulde også inngå erstatning for skade på beite.

Efter at saken var blitt forelagt vedkommende fagmyndigheter svarte Utenriksdepartementet i note til den finske sendemann den 3 september 1932 at Norges regjering fant av forskjellige grunner ikke å kunne gå med på forslaget, men at regjeringen var villig til å opta muntlige forhandlinger om en ny renbeiteoverenskomst til eventuell avløsning av den nuværende.

Til å føre sådanne forhandlinger fra norsk side blev derefter opnevnt Høiesteretts-dommer J. Rivertz og fylkesmann Hagb. Lund.

Fra finsk side blev opnevnt tidligere minister Elfving og viceheradshøvding Itkonen.

Forhandlinger har derefter funnet sted i Helsingfors i tiden 2-10 november.

Der blev under forhandlingene vesentlig diskutert de forskjellige måter hvorved der kunde forhindres at ren fra begge land overskrider grensen. Noget bestemt forslag er ennu ikke utformet, idet det vil være nødvendig for forhandlerne å innhente visse oplysninger forinnen saken nærmere drøftes.

I september f.å. fremsatte den hollandske regjering forslag om at alle innførselstollsatser skulde forhøies med 30 pct. fra datoen for lovens ikrafttreden til og med 31 desember 1933. Et tilleggsforslag lød på at tollene skulde etterkrefves for varer som innførtes fra 29 september.

Tollforslaget vakte motstand fra forskjellige hold.

Ved behandlingen i det hollandske 2net kammer er forhøielsen foreslått gjort gjeldende kun for varer som ikke produseres i Nederland.

Dette forslag er derefter vedtatt i det hollandske 1ste kammer.

Belgia innførte i slutten av juli 1932 kontingentering av fersk fisk.

Utenriksdepartementet har gjennom vår representasjon i Belgia gjort flere henvendelser til de belgiske myndigheter for å få kontingenten for Norge så tilfredsstillende som mulig.

Kontingenteringen, som fastsettes kvartalsvis, er ifølge opplysninger mottatt fra generalkonsulatet i Antwerpen nu fastsatt for 1ste kvartal 1933 og den er betydelig høiere enn for forrige kvartal.

Der har sist høst også vært tale om å innføre kontingentering av avisepapir til Belgia. Henvendelse i anledning herav er også blitt gjort til de belgiske myndigheter for å søke hindret en sådan kontingentering. Kontingenteringen er iallfall hittil ikke blitt innført, og ifølge mottatte opplysninger er der grunn til å håpe at den ikke blir gjennomført.

Med hensyn til innførsel av kalksalpeter til Belgia blev der for året 1931-1932 gitt lisens for 30 000 tonn. Herav blev 18 000 ubenyttet i nevnte tidsrum. Man har fra belgisk side nu gått med på å forlenge lisensen således at de 18 000 tonn kan innføres innen 30 juni d.å.

Innførsel til Tsjekkoslovakia er for en rekke varer gjort avhengig av at der opnåes utførselstillatelse derfra for de nødvendige betalingsmidler. Der har som følge derav vært en del vanskeligheter for eksport av flere viktige norske produkter til Tsjekkoslovakia.

Utenriksdepartementet instruerte i den anledning den norske sendemann i Prag om å søke opnådd forandring i nevnte forhold.

Efter stedfunne forhandlinger i Prag har den norske sendemann den 14 desember utvekslet fortrolige noter med den tsjekkoslaviske utenriksminister.

Den direkte og indirekte import av norske varer til Tsjekkoslovakia skal fra 1 januar 1933 kunne foregå uten reelle vanskeligheter for norske eksportører når bare de vanlige for alle land gjeldende formaliteter vedrørende varens innførsel og fortolling etterkommes av de tsjekkoslaviske varemottagere. Dette vil si at norske varers innførselskontingentering ikke mer skal begrenses og at betalingsmidlene ikke lenger skal kunne innskrenkes, selv i de tilfelle hvor norsk vare importeres indirekte fra tollager i 3dje land (f.eks.) Hamburg eller Wien).

Ved denne ordning er også forutsatt at der for Norges vedkommende i videst mulig utstrekning skal bortsees fra de tsjekkoslaviske myndigheters prinsipielle krav om at fremmed vare for å tillates innført allerede må ha vært gjenstand for import i en viss mengde i de 3-5 siste år og likeledes at det ikke absolutt skal fordres at den norske vareinnførsel fordeles på flere varemottagere.

Den østerrikske forbundskansler oversendte i juli 1932 legasjonen i Wien en skrivelse, hvori meddeltes, at den østerrikske nasjonalbank inntil avslutning av en mulig senere endelig overenskomst vilde behandle norske eksportørers nuværende og fremtidige tilgodehavender i Østerrike efter retningslinjer, som var i overensstemmelse med teksten til den

østerriksk-hollandske kompensasjonsavtale. Man gikk fra norsk side med på det østerrikske forslag, selv om det ikke var helt tilfredsstillende. Kompensasjonsavtalen trådte i kraft i oktober 1932, men avtalen viste sig dessverre ikke å svare til forventningene.

Som en følge herav har man optatt til overveielse spørsmålet om å gripe til repressalier overfor Østerrike. Der er imidlertid å merke, at mens vi tidligere hadde en sterk negativ handelsbalanse like overfor Østerrike, er denne nu utlignet.

Handelsdepartementet har utarbeidet en av Ungarn begjært oppgave over alle våre tilgodehavender i Ungarn.

Den ungarske regjering har fremholdt, at samhandelen mellom Norge og Ungarn var så liten at en clearingavtale etter den almindelige type vilde være et unødige stort apparat. Man vilde derimot fra ungarsk side foreslå en enklere og mer praktisk ordning, så snart man hadde fått en oppgave over samtlige norske sperrede beløp.

I anledning av valutasituasjonen og dennes innflytelse på prisene, har amerikanske fabrikker for nedlegging av fisk i olje rettet en henvendelse til den amerikanske tariffkommissjon om forhøielse av tollene på sardiner m.v. Saken hadde stor betydning, da Amerikas Forenede Stater er vårt hovedmarked, som år om annet tar minst 40 pct. av vår fiskehermetikk.

De norske Hermetikfabrikkers landsforening og Importers Association i New York optok arbeidet i fellesskap med å hindre en tollforhøielse, og legasjonen i Washington innleverte en protestnote til den amerikanske regjering mot den foreslåtte tollforhøielse.

Der er ennvidere fremsatt krav til tariffkommissjonen om en 50 pct.s forhøielse av tollene på makrell, idet kravet er begrunnet med, at utlandets produksjonsomkostninger er så meget lavere enn de amerikanske. Legasjonen i Washington arbeider med saken.

I forbindelse med den ovenfor omtalte aksjon fra amerikansk hold for å opnå en forhøielse av tollene på fiskehermetikk er der igangsatt undersøkelser om hvor vidt en rekke varer, deriblandt sardiner, "dumpes" på det amerikanske marked. Disse undersøkelser har hittil gitt et negativt resultat, idet U. S. A.s finansdepartement kom til den opfatning at det overveiende antall påklagede tilfelle ikke rammes av dumpingloven av 1921. Man fant at de lave priser for en rekke utenlandske produkter i det vesentlige skyldtes vedkommende eksportlands depresierte valuta, et forhold som formentlig kun kunde rammes ved en forhøielse av tollsatsene for varer fra disse land, således at der fastsettes en tilleggstoll ekvivalerende differansen mellom gulldollar og vedkommende depresierte valuta. En avgjørelse i antidumpingaksjonen for så vidt norske sardiner angikk, er blitt lovet innen nyttår 1932-1933. Aksjonen har imidlertid for den norske hermetikkeksport til U. S. A. vært til megen géne, innførselen har en tid vært nesten helt stanset og tallrike ordres blev kansellert, bl.a. av den grunn at U. S. A.s tollvesen utsatte, inntil videre, sin fortolling av hermetikken. Importørene måtte stille betydelige deposita

(såkalte Consumption Bonds) til tollvesenet for det tilfelle at dumpingtoll vilde bli besluttet ilagt.

Generalkonsulatet i Montreal opnådde for en tid tilbake å få ophevd dumpingtollen på norske kippersnacks, idet man fant at lignende vare ikke fabrikertes i Kanada og derfor ifølge loven skulde være fri for sådan toll. Senere blev imidlertid dumpingtollen atter innført, idet et kanadisk firma påstod, at det fremstilte en lignende vare som den norske kipper snack. De norske hermetikfabrikkers landsforening har anmodet om å få oversendt prøver av den kanadiske kipper snack for å kunne konstatere, om denne i virkeligheten er av samme sort som den norske. Saken er under behandling.

Generalkonsulatet har ennvidere optatt arbeidet med å få rettet på de skadelige følger av dumpingavgiften for våre andre varer til Kanada. Men da den kanadiske statistikk viste en større nedgang i importen fra de fleste andre land, var det vanskelig å treffe nogen særforanstaltninger for Norges vedkommende. Valutadumpingavgiftene har for øvrig vært oppe til behandling under konferansen i Ottawa mellem Storbritannia og Kanada.

Som tidligere meddelt førte forhandlingene med Polen om betaling av reliefgjelden ikke til noget resultat, hvorfor Finansdepartementet fremsatte proposisjon for Stortinget med forslag om at Norge ikke tiltrådte Hoover-Moratoriet, hvad Polen angikk. Den polske regjering og den internasjonale reliefkomité i London blev underrettet herom.

Den 2 august 1932 betalte imidlertid Polen den forfalne gjeld til de to sildesyndikater og provisjonen til de private fordringshavere, ca. kr. 400 000 og gikk således endelig med på de norske betingelser for tilslutning til Hoover-moratoriet. Betalingsutsettelsen omfattet efter dette samtlige forfalne ubetalte terminer til den norske stat, altså terminene pr. 1 januar og 1 juli 1932. Den 13 desember 1932 mottok den internasjonale hjelpekredittkomité i London anmodning fra Polen om 6 måneders yderligere utsettelse fra 1 januar 1933. Chargé d'affaires Steen innberettet at samtlige øvrige representanter gikk ut fra at deres regjeringer vilde finne å måtte etterkomme denne anmodning, da Polen for tiden var ute av stand til å betale. Spørsmålet er under behandling.

Rumunia har erklært, at det overfor Norge ikke ønsket å benytte sig av adgangen til betalingsutsettelse. Vårt tilgodehavende pr. 1 juli 1932 blev betalt i begynnelsen av november 1932.

Østerrike har med Stortingets samtykke opnådd et års utsettelse med å betale terminen pr. 1 januar 1932. Østerrike søkte påny utsettelse ved betalingen av avdraget pr. 1 januar 1933. Overensstemmende hermed er den internasjonale hjelpekredittkomité i London blitt underrettet om at Norge går med på den begjærte utsettelse.

Der har vært enkelte vanskeligheter i Amerika med opphold for sjømannsmisjonens prester og tjenestemenn. For at de skulde kunne få en endelig oppholdstillatelse der, var det nødvendig at de måtte reise ut av statene og på ny innvandre og få det såkalte emigrantvisum. Saken er under behandling, og vi har der også fått god hjelp av den herværende amerikanske minister.

Med hensyn til forholdet til Frankrike, så blev det ved en noteveksling den 14 og 15 september mellem det norske utenriksdepartement og den franske chargé d'affaires truffet en ordning av visse handelsspørsmål. Fra norsk side har vi erklært oss villige til en nærmere angitt forhøielse av den indre avgift på norsk fruktvin samt en viss senkning av de norske salgspriser for franske likører, konjakk på flasker og musserende viner. Fra fransk side er man gått med på innkjøp av 50 000 tonn syntetisk natriumnitrid av norsk oprinnelse i sesongen 1 juli 1932 til 30 juni 1933, samt har stillet i utsikt kjøp av supplerende kvanta kvelstoff. Videre har man fra fransk side overlatt den norske regjering å utferdige certifikat på innførsel til Frankrike for 50 procent av den til Norge tilståtte hermetikk-kontingent. Likeledes har man erklært sig villig til å forhøie valutadumpingavgiften for rujern, herdet tran og gatesten.

Fra italiensk hold har vi hatt en henvendelse angående angivelige vanskeligheter for den italienske eksport til Norge. Vi har svart at vi skal undersøke disse forskjellige ting som den italienske regjering peker på, men at det vil være nødvendig å drive forhandlingene muntlig. Vi har instruert legasjonen i Rom. Imidlertid har vi ennå ikke hørt noget fra Italia om dette spørsmål.

Med Portugal har det også vært en del uoverensstemmelser, idet det fra portugisisk side har vært klaget over Vinmonopolets forhold til privatimport av portugisiske viner, samt over Vinmonopolets prispolitikk. Det har vært fremholdt at Vinmonopolet holder for høie priser på portugisisk vin og at importen derved innskrenkes. Det har også til og med vært fremsatt krav om et årlig minimumskvantum når det gjelder Vinmonopolets innkjøp av portugisisk vin, hvad det selvfølgelig er ganske utenkelig at vi kan gå med på fra norsk side. Likeledes har det også vært fremholdt fra portugisisk side, at hvis Norge går til opspriting av fruktvin, vil det medføre at Portugal opsier handels- og sjøfartstraktaten med Norge. Vi har av hensyn til våre store klippfiskintereser instruert vår sendemann i Lissabon om, at hvis Portugal sørger for at det portugisiske klippfiskmarked mest mulig blir forbeholdt de norske eksportører, vil den norske regjering i tilfelle anbefale at spørsmålet om opspriting av den norske fruktvin ikke gjenoptas.

Med hensyn til vårt handelspolitiske forhold til Tyskland, så har dette voldt oss en rekke vanskeligheter. Tyskland er gått til tollforhøielse på tremel, kryssfinér, saltet sild og kalsiumkarbid, og for disse artikler har tollforhøielsen vært meget generende og til dels hatt en prohibitiv virkning. Tollen for saltet sild er således f.eks. øket fra 3 mark til 9 mark pr. tønne. Vi har gjort en rekke forestillinger, hittil uten resultat, og vi arbeider fremdeles for å finne en tilfredsstillende løsning, f.eks. den at vi kunde få gjort tollene avhengig av antall sild pr. tønne, på samme måte som vi har gjort det overfor Polen. Valutabestemmelsene har også medført alvorlige ulemper. Legasjonen har imidlertid opnådd for flere eksportartiklers vedkommende en efter omstendighetene tilfredsstillende ordning. Men Tyskland har innført et kontingentsystem for smør, som gjør

at vår smøreksport, som nu nettop var så å si under utvikling der nede, praktisk talt er blitt stoppet. Vi har hittil ikke kunnet opnå nogen endring i dette forhold. Imidlertid er det ganske nylig blitt sluttet en valutaavregningsavtale mellom Norge og Tyskland, hvis innhold jo delvis har vært referert i pressen, og som stort sett går ut på at de tyske importører får adgang til å innbetale på en særskilt konto i Den tyske riksbank beløpet i mark utover hvad de har fått tildelt av deviser gjennom deviseordningen. Den omstendighet at forhandlingene mellom Sverige og Tyskland om en handelstraktat nu er brutt, gjør at der reiser sig visse spørsmål for vårt vedkommende av stor betydning, idet nemlig tollfrihet på herdet tran var knyttet til den svensk-tyske handelstraktat som nu kommer til ophør i midten av neste måned, den 15 februar. Herdet fett er efter den autonome tyske tolltariff belagt med toll, som automatisk inntreer i det øieblikk den svensk-tyske traktat bringes til ophør. En annen vanskelighet er også at traktaten mellom Jugoslavia og Tyskland er opsagt og utløper, så vidt jeg erindrer, 4 mars. Efter den traktat er tollfrihet på fisk fastslått. Der er heller ikke nu nogen toll i den autonome tolltariff; men i det øieblikk denne jugoslavisk-tyske traktat ophører, så vil Tyskland ha adgang til å innføre toll på fersk fisk. Vi har som følge derav kalt vår sendemann i Berlin, Scheel, op her og han er her til konferanse i disse dager.

Jeg skal så komme litt inn på forholdet til Storbritannia efter Ottawakonferansen. Den 21 juli 1932 blev den britiske konferanse åpnet i Ottawa; der blev fattet en rekke generelle beslutninger og inngått spesielle overenskomster om tollsatser, om preferanseordninger o.s.v. De generelle beslutninger angikk dels handelsforbindelsen med andre land og dels pengepolitiske og andre forhold. Av overenskomstene har særlig de som angikk forholdet mellom Storbritannia på den ene side og Kanada, Australia, Ny-Zeeland, den Sydafrikanske Union og India og Syd-Afrika på den annen side stor interesse også utenfor det Britiske Samvelde. Overenskomster blev vedtatt i august 1932 og skulde tre i kraft så snart den var blitt ratifisert. De generelle resolusjoner og de inngåtte overenskomster i Ottawa berører i høi grad de norske interesser, idet de vil skape store vanskeligheter for eksporten av enkelte av våre viktigste artikler til Storbritannia. Da Ottawaoverenskomstens beslutninger og overenskomster vilde medføre store forskyvninger i samhandelen mellom det Britiske Rikes enkelte deler og land utenfor dette, så erklærte Storbritannia sig villig til å åpne forhandlinger med en rekke land utenfor det Britiske Samvelde. Den norske regjering meddelte den britiske regjering efter Ottawakonferansens avslutning, at den var villig til å begynne forhandlinger om de forhold som var skapt ved konferansen. Angående tidspunktet for forhandlingenes åpning uttalte legasjonen i London på foranledning som sin mening, at den av forskjellige grunner bestemt måtte fraråde, at der fra norsk side blev rettet nogen offisiell henvendelse til den britiske regjering herom, idet det var denne som skulde ta initiativet til å begynne forhandlinger om en styrkelse av handelen med Norge, og om hvorledes denne best skulde kunne opprettholdes. Det var også fra britisk side blitt meddelt

legasjonen i september ifjor, at det ennå ikke var mulig å fastsette tidspunktet for forhandlingenes begynnelse. Den 16 oktober mottok imidlertid den norske regjering innbydelse til å delta i forhandlinger om tolltariffspørsmålet i London. Danmark og Sverige mottok samtidig innbydelse. Ved kongelig resolusjon av 3 november blev forhenværende statsminister Lykke, konsul Peterson, fiskeridirektør Asserson og skogeier Enger opnevnt som Norges delegerte til forhandlingene i London om tariffspørsmålet. Professor Wedervang blev samtidig av Utenriksdepartementet opnevnt som sakkyndig rådgiver og som handelspolitiske rådgivere handelsdirektør Giverholt-Hanssen og handelsråd Smith. Delegasjonen trådte straks sammen og holdt en rekke møter, hvorunder de kommende forhandlinger blev drøftet og opplysninger innhentet fra diverse næringsorganisasjoner og offentlige myndigheter. Det er senere blitt opnevnt en rekke rådgivere for delegasjonen i de forskjellige industrigrener. To av delegasjonens medlemmer, konsul Peterson og professor Wedervang, reiste på forhånd til London for å avlevere en liste over våre ønsker. Ved innleveringen herav mottok de samtidig en liste over de engelske ønsker. De to herrer vendte tilbake etter noen dagers opphold i London, og delegasjonen behandlet da den engelske liste som blev meddelt regjeringen og samtlige interesserte næringsorganisasjoner. I slutten av måneden reiste delegasjonen over til London, hvor forhandlingene straks begynte. Delegasjonen hadde blandt annet instruks om å søke samarbeid med den danske og svenske delegasjon for de artiklers vedkommende hvor vi hadde felles interesser på det britiske marked. Delegasjonen vendte tilbake og avgav beretning om sin virksomhet 19 desember. De norske og britiske forhandlere hadde da i en rekke møter diskutert ønskemålene og nærmere presisert sine standpunkter i omfattende memoranda; men det blev ikke fra noen av partene gitt bindende løfter av nogen som helst art. Både før og under forhandlingene i Ottawa har det vært arbeidet i England fra industrikretser for innførelse av høiere tollsatser på pakkpapir, høvlede bord, kassebord, fisk og fersk sild. Legasjonen i London har i samarbeid med vedkommende norske brancher og engelske importkretser rettet inntrengende henvendelser til vedkommende britiske myndigheter på for å forsøke å motarbeide disse krav.

Vi har også forsøkt å arbeide på allerede nu å få nedsatt visse tollsatser. Tross kraftige forestillinger fra de norske papirfabrikanters og de engelske papirimportørers side blev pakkpapirtollen fra 1 desember 1932 forhøiet til 35 procent av verdien. Legasjonen i London hadde i den anledning tilkjennegitt overfor den britiske regjering at den norske regjering fryktet for at den norske pakkpapirfabrikasjon helt vilde komme til å miste sitt viktigste avsetningsmarked, Stor-Britannia, idet de stadige forhøielser av tollene på denne vare tydet på en planmessig utestengning av utenlandsk pakkpapir. Samtidig blev det fastholdt at en sådan utestengning fra Stor-Britannia av de viktigste norske eksportvarer, som hadde sitt hovedmarked der, ikke vilde kunne undgå i større eller mindre grad å ødelegge det norske marked som avsetningsområde for britiske varer. Da det stadig drives en iherdig agitasjon i Stor-Britannia innen visse kretser for å få tollene forhøiet for enkelte varers vedkommende, har den norske regjering anmodet

legasjonen i London om å fremholde overfor den britiske regjering, at man går ut fra at der ikke blir nogen tollforhøielse så lenge forhandlingene mellom Norge og Storbritannia pågår, og at dette fra norsk side har vært en forutsetning for forhandlingene.

*De begivenheter som har funnet sted i 1932 på det handelspolitiske område, stiller oss overfor en rekke vanskelige spørsmål, og situasjonen er ennå så uklar, at det ikke med sikkerhet kan avgjøres, hvor vidt vi kan følge vår gamle handelspolitikk med mestbegunstigelse - således som det også blev nevnt i årets trontale. Ett av de første spørsmål som melder sig til avgjørelse er om - og i tilfelle i hvilken utstrekning - vi kan være villige til å forlate eller gjøre modifikasjoner i den autonome tolltariff som vi nu stort sett har. Spørsmålet er blitt aktuelt i forbindelse med Englandsforhandlingene. Forberedelsene er ennå ikke kommet så langt at regjeringen har kunnet ta noget standpunkt; men det er klart at det her dreier sig om viktige spørsmål som må løses i intimt samarbeid med Stortinget. Muligens vilde det være en hensiktsmessig fremgangsmåte at spørsmålet blev drøftet med utenrikskomiteen og i tilfelle med finans- og tollkomiteen så snart som mulig.† Så vidt regjeringen kan forstå, er der ingen grunn til å forhaste sig i forhandlingene med England. For det første fordi mestbegunstigelsen oprettholdes fra Englands side, hvilket vil si at enhver fordel som ett land tilkjemper sig, automatisk tilfaller også andre land. Og for det annet fordi den engelske politikk ved Englands overgang til den nye proteksjonisme - som vel å merke skaper en betydelig sterkere beskyttelse for den engelske industri enn den norske tariff for den norske industri - skulde ikke i og for sig gjøre norske konsesjoner naturlige eller nødvendige. Et annet spørsmål vil også være at man må se disse eventuelle konsesjoner i sammenheng like overfor de forskjellige stater. Man blir da naturlig nødt til fortrinsvis å ta hensyn til våre viktigste eksportmarkeder. Men det er klart at man ikke kan gjøre en innrømmelse like overfor England uten også å ta f.eks. Tyskland med i betraktning. Utviklingen i Tyskland har jo hittil gått nogenlunde tilfredsstillende, selv om der har vært visse vanskeligheter; men nu er der utvilsomt faremomenter for viktige deler av vår eksport. Som jeg før nevnte, har vi i den anledning også hatt sendemann Scheel her oppe til konferanse.

*Regjeringen føler sig overbevist om at det i og for sig vil være til landets gagn å følge den almindelige retning av vår handelspolitikk, som hittil har vært fulgt; men den er samtidig klar over, at den nuværende situasjon kan nødvendiggjøre tillemplinger og avvikelser som kan stå i en viss motstrid til den generelle politikks retning. Der er ingen grunn til å søke kamp; det vil være en fordel å undgå forstyrrelser, ethvert inngrep medfører reaksjoner, hvis virkninger ikke er så lett å overskue i første hånd. Før Stortinget gikk fra hinannen, fikk regjeringen fullmakt til en firedobling av tollsatsene som handelspolitisk kampmiddel. Dette middel er ikke brukt, og vi håper fremdeles at vi skal kunne undgå å bruke det. Det eneste som er foretatt, er importforbud for kryssfinér som et svar på den tyske tollforhøielse. Hvad året 1933 bærer i sitt skjød, vet vi ennå

lite om, selv som vi kan ha en formodning om at det vil bringe de store spørsmål av betydning for verdens økonomiske liv nærmere sin løsning. Norge kan kanskje ikke yde så store bidrag, selv om det alltid vil ha sin betydning at der er land som hevder et friere syn, selv om de er små; men vi må innrette oss på at der fremdeles kan beredes oss overraskelser. Vi får handle i det enkelte tilfelle som omstendighetene tilsier det, men ikke slippe ut av tanken den grunnbetragtning som Norge alltid bør hevde, nemlig at fremgangen i verdens økonomiske liv i en vesentlig grad bygger på en rasjonell arbeidsdeling mellom nasjonene.†

Joh. Ludw. Mowinckel: Som innledning vil jeg gjerne av personlige grunner omerindre noe som skjedde i Stortinget siste gang vi hadde møte for lukkede dører i forbindelse med en utredning av utenriksministeren. Jeg tok da frem et forhold som hadde vakt adskillig opmerksomhet, nemlig Utenriksdepartementets eller regjeringens forhold til sendemann Colban, og jeg fortalte nokså utførlig hvad jeg hadde hørt om det, som der var skjedd. Som svar på det spurte den ærede statsminister i en nokså uelskverdig tone, fra hvilken kloakk - fra hvilken kloakk, hr. president! - jeg hadde øst min viden. Jeg følte mig nokså såret over det, for det er jo ikke smigrende for en representant å høre, at det man bringer frem i denne forsamling, øses av skumle kilder, av en kilde som kan betegnes som kloakk. Det vil jo ikke si hverken mere eller mindre enn at jeg fremstilles som noe av en gemen sladderkjerring. Jeg hadde i det øieblikk og på det tidspunkt ingen dokumenter ved hånden, men jeg visste at det jeg hadde sagt var sant. Jeg skulde tro at den ærede statsminister eller ialfall den ærede utenriksminister også visste at det var sant. Til overflod mottok utenriksministeren dagen bakefter efter min henstilling denne saks dokumenter. Ved å lese dem igjennem viste det sig at den kilde, som da forelå, og som altså var autentisk fra regjeringen, kunde jeg ha øst av dagen i forveien og da ha brukt sterkere ord om det som var skjedd, enn jeg brukte. Det viste sig nemlig, hvad jeg visste på forhånd, at alt hvad jeg hadde sagt var riktig og sant, det var bare noen grader verre enn jeg hadde tenkt mig muligheten av. Dette vil jeg ha sagt om selvforsvar, som nødvendig selvforsvar like overfor det angrep som jeg da var utsatt for. Sakens dokumenter er nu i sirkulasjon innen utenrikskomiteen. Ved leilighet vil denne forsamling også få se dem. Men jeg hadde lyst til idag, ja, jeg følte det som en nødvendighet, å tilbakevise kloakksnakket, for den kilde som kommer direkte fra regjeringen, sakens offisielle dokumenter, den kan da ikke betegnes med det navn. Det var det.

Så kommer jeg til utenriksministerens redegjørelse, og like overfor den er mitt svar i grunnen et eneste stort spørsmål. Hvad har vi fått visst? Tre fjerdedeler av redegjørelsen for lukkede dører er en redegjørelse om ting som enhver mann der er litt interessert i utenrikspolitikk, kjenner, til og med fra norske aviser. Det er jo almindelige betraktninger om den handelspolitiske situasjon, som jeg antar alle i denne forsamling kjenner. For den saks skyld, så interessant og lærerikt det er å få en så korrekt og smukt

sammensatt utredning som utenriksministerens, behøver man ikke lukkede dører. For det annet fikk vi høre noe om forholdet til og notevekslingen med England, Frankrike og Portugal, som inneholdt mange interessante ting, og jeg er takknemlig for det. Det er imidlertid andre ting i vår utenrikspolitikk og i den utenrikspolitiske situasjon, som man skulde tro det kunde sies noe om for lukkede dører. Vi har gående en sak om Grønland. Der er siden vi sist var sammen, i den sak foregått to ting, som har hatt bud også utenfor denne forsamling. Det ene er okkupasjonen av Sydaust-Grønland. Jeg tror at det er mange som står uforstående like overfor dette nye og meget utfordrende skritt nettop på den tid da vi fører en politikk, en rettens politikk ved Haag. Det er også foregått en ting til, som jeg må si jeg var forbauset over heller ikke å finne omtalt i Trontalen, og det var den ekstrasak som vi i sommer førte ved Haag. Den sak vakte adskillig oppmerksomhet, en sak hvor vi drager Danmark - den part hvormed vi fører en stor rettssak - inn for Haag og beskylder det for å ha fremkommet med trusler som gjør det nødvendig å søke den internasjonale domstols beskyttelse. Man spurte hvilke trusler det var, som gjorde Norge og den norske regjering så engstelig, at man måtte gå til verdens høieste internasjonale domstol i skrekk og beven. Truslene bestod i at to danske opposisjonspolitikere hadde sagt noen meget dumme ting - i den danske presse blev det kalt for gymnasiasttøv - angående nordmenneses stilling på Aust-Grønland. Som følge av dette gymnasiasttøv anmeldte Norge Danmark for Haag for hele verdens øine, anmeldte Danmark som et land på hvilket vi ikke føler oss sikker under rettssaken, og mot hvilket vi derfor måtte søke domstolens beskyttelse. Og resultatet var at Norges anklage enstemmig avvistes, idet også den norske dommer dømte Norge imot. Dette er en begivenhet som har en viss interesse for denne forsamling. Jeg forstår meget godt at hverken okkupasjonen av Sydaust-Grønland eller dette, som jeg sist har nevnt, kan omtales for åpne dører, men for lukkede dører for denne forsamling ikke alene kan det, men bør det omtales. Alt det som er skjedd i Grønlandssaken, er jo skjedd utenfor og bak denne forsamlings rygg. Vel, vi har funnet oss i det, vi har sagt: tålmodig så lenge rettssaken varer, ikke et ord skal sies eller gjøres fra denne forsamlings side, som kan påberopes mot rettssaken i Haag eller formørke dens utsikter. Alt er vi gått med på, alt hvad det har vært krevet av regjeringen, selv om vi har syntes det var nokså urimelig. Men det som nu er skjedd, det er to ting utenfor den gående rettssak, to ting som virkeligheten ikke har noe med den gående rettssak å gjøre. Det er to nye fremstøt; det ene fremstøt var okkupasjonen av Sydaust-Grønland. Jeg kjenner meget vel til at regjeringen her som så ofte, ja som alltid i denne sak, var i en tvangssituasjon, var avsatt. Men det hindrer ikke at denne forsamling skal bli kjent med forholdene. - Og den annen sak, den ekstra rettssak i Haag, den lå jo helt utenfor den pågående prosess, der burde regjeringen ha kunnet hevde en viss selvstendighet, en viss frihet til å ta standpunkt utfra sitt eget skjønn. Og det skulde undre mig meget om ikke regjeringens skjønn gikk imot det som gjorde at vi kom til Haag. - Dette er ting som vi som sitter her som denne forsamlings medlemmer, hadde ventet å høre et ord om, og

som utvilsomt hadde interessert mere enn den meget interessante utredning vi har fått. Men det medfører, at jeg bare kan spørre, jeg kan vanskelig uttale mig mere enn jeg allerede har gjort.

Hambro: Det var bare et enkelt forhold jeg gjerne vilde berøre, idet jeg kan slutte mig til hr. Mowinckels forbauselse over de mange ting som ikke blev omtalt i utenriksministerens redegjørelse. Jeg tror, under henvisning blandt annet til hvad der stod i regjeringens trontale ifjor, at det vilde være klokt om regjeringen begynte å benytte sig av det organ som Stortinget har skapt for et samarbeide på enkelte områder - utenrikskomiteen - i en utstrekning som den hittil ikke har gjort. Aldri i noen periode har Stortinget og dets organer vært holdt i den grad utenfor alt som skjer. Om Øst-Grønlands-okkupasjonen er der jo ikke engang gitt noen meddelelse. Jeg tror det er ganske nødvendig å få bragt disse ting inn i noenlunde konstitusjonelle former; men jeg vil ikke komme inn på dem i noen grad her, når utenriksministeren ikke har gjort det; jeg vil ihvertfall vente inntil jeg hører de motiver som har diktert, at regjeringen fremdeles ikke berører disse saker med et ord overfor Stortinget.

Derimot var der en enkelt ting i utenriksministerens redegjørelse som jeg finner grunn til å henlede Stortingets oppmerksomhet på. Det var de ord som blev ytret i forbindelse med vanskelighetene på Svalbard, hvor jeg tror vi står overfor ganske prekære forhold. Det blev nevnt at russerne hadde heist Sovjets flagg på Victoriaøen. Jeg tror at det er overordentlig beklagelig. Den blev opdaget av et par norske skippere for ikke så forferdelig mange år siden, den blev okkupert for Norge av Bratvåg-ekspedisjonen i 1930, men denne okkupasjon interesserte ikke myndighetene; intet blev foretatt, og russerne okkuperte Victoria-øen ifjor. Og jeg tror at dette nye fremstøt fra russisk side bortover mot Svalbard fra Frans Josefs land, som de har foretatt, - jeg tror det er noe av en brodd rettet mot Norges besiddelser på Svalbard. Det blev sagt at kullgrubesaken på Svalbard var overlatt vedkommende fagdepartement. Vi vet at da Stortinget gikk fra hverandre ifjor, var det ennu ikke lykkes regjeringen å få noe som helst svar hverken fra de russiske gruber eller fra de russiske myndigheter om de forpliktelser som russerne hadde å opfylle på Svalbard. Hvis russerne av sine gruber betaler den avgift som vi efter Svalbard-traktaten er nødt til å avkreve dem, og som svarer til den avgift de norske selskaper betaler, vil inntektene av Svalbard øke såvidt sterkt, at det vil være mulig å få en anderledes fast administrasjon på Svalbard enn vi har idag. Og når russerne driver stordrift i Grumant-byen, når der er mulighet for - for ikke å si fare for - at de skal komme i besiddelse av de gamle svenske grubefelter, og de også på andre punkter på Svalbard optar drift, er det givet at vi må ha en embedsmann deroppe, som både har et fartøi til sin disposisjon og kan optre med noen art av representativ myndighet. En ung juridisk kandidat som blir sendt derop, kan ikke under slike forhold erstatte sysselmannen. Stortinget vil få anledning til å komme tilbake til disse spørsmål når vi behandler Svalbard-budgettet og hvad dermed har forbindelse. Men jeg tror at

Stortinget allerede nu bør se den ting i øinene at der ligger alvorlige muligheter for friksjon og vanskeligheter av internasjonal art i russernes opptreden på Svalbard. Og jeg tror at det vilde være nyttig om vi kunde få en helt autentisk meddelelse om Russlands forhold til Svalbard-traktaten. Russland var ikke med og undertegnet traktaten, som alle vet; de eldre medlemmer av Stortinget vil også huske alle de vanskeligheter der har vært forbundet med en opnåelse av Russlands anerkjennelse av Svalbard som norsk; de betingelser som var knyttet til den, og de mange svevende forbehold som har gjort det litt vanskelig å vite helt autentisk og klart, hvorledes saken står. Jeg går ut fra at Utenriksdepartementet mener at vi har Russlands tilslutning til Svalbard-traktaten. Hvis det er korrekt, så må det jo være meget enkelt å fremtvinge fra russisk side den imøtekommenhet som vi har lovlig krav på. Og hvis der i løpet av den senere tid fra russisk side skulde være reist nye forbehold og reservasjoner med hensyn til Svalbard, tror jeg det er nyttig at vi får dem bragt på det rene så snart som mulig. Svalbard koster allerede idag den norske stat ca. 50 mill. kroner, som vi aldri får noe igjen for. Hvis vi ved siden av dette skal få en stadig friksjonsflate mot vår nabo i øst, så tror jeg det er grunn til å opta hele traktaten til revisjon fra norsk side. Tilfredsstillende har den aldri vært, og hvis den ikke yder oss noen som helst beskyttelse i det eneste forhold vedrørende Svalbard som idag har noen nevneverdig interesse for oss, er stillingen meget lite lystelig.

Nygaardsvold: Det er vel så at utenriksministerens redegjørelse for lukkede dører vil bli oversendt utenrikskomiteen, så vi siden igjen kunde komme tilbake til den hvis det skulde være noen ting å bemerke i anledning av redegjørelsen. Det inntrykk jeg fikk av den under oplesningen, var at det mest interessante i den var de ting som ikke berørtes. Riktignok hørte jeg at vi skulde få - som vi også er vant til - en særskilt redegjørelse for Grønlandssaken og for Norges deltagelse i Folkenes Forbund. Jeg går da også ut fra at vi får en nærmere og spesifisert redegjørelse for Norges deltagelse i nedrustningskonferansen. Jeg hørte at den ærede utenriksminister omtalte den på en nokså optimistisk måte, han mente at den ialfall vilde virke til en politisk avspenning blandt folkene. Hittil har den virket som en avspenning i Mantsjuriet ialfall, men at det var det man ønsket å opnå da man begynte med den konferanse, trodde jeg ikke.

Det var imidlertid enkelte ting som ikke blev berørt i redegjørelsen, som man kan si står i forbindelse med de ting som senere skal behandles i de særskilte redegjørelser, som jeg vil få lov til å nevne. Det har utover sommeren eller utover høsten, kan jeg si, svevet en hel del rykter om at det skulde være fremsatt et forlikstilbud fra Danmarks side i Grønlandssaken. Jeg vet ikke hvordan forholdene ligger an, derfor er det at jeg vil få lov til å rette et spørsmål til utenriksministeren, til regjeringen, og jeg skal forsøke å forme det så konsist og konkret som mulig, så at Stortingets medlemmer muligens kan få full klarhet over hvad disse rykter innebærer, når de får høre svaret. Mitt spørsmål kommer til å

lyde slik: "Har det på foranledning av regjeringen eller enkelte av dens medlemmer eller med deres vidende og samtykke vært ført forhandlinger med Danmark om et forlik i Grønlandssaken, og førte disse forhandlinger til noen art av resultat som vedkommende ønsket forelagt for utenrikskomiteen?".

Kan vi få det spørsmål klart besvart, så tenker jeg Stortingets medlemmer er takksame for det.

Det er enda et spørsmål i forbindelse med Grønlandshistorien, som diskuteres i disse dager ikke bare i hovedstadspressen, men det rekker utover til provinspressen, og det er nokså drøie anførsler man kan få se angående dette spørsmål. Det er spørsmålet, hvorfor Norges første advokat i Haag, advokat Sunde, ikke blir sendt ned nu til den siste omgang i saken. Jeg ser at det er en kort redegjørelse i dagens aviser angående det spørsmål. Regjeringen er vel opmerksom på at ryktene svirrer, og derfor er vel den meddelelse sendt ut, og den ender med at det har ikke vært noen uoverensstemmelse mellom advokat Sunde og regjeringen. Nu, ryktene lyder heller ikke på det, men det nevnes i denne lille meddelelse fra regjeringen at det har vært på foranledning av Grønlandsdelegasjonen at Sunde ikke er blitt med, og så har da regjeringen sluttet sig til delegasjonen. Det hadde man ikke behøvet å nevne, for det vet vi jo den gjør, når delegasjonen først ønsker eller vil noen ting. Men la mig da få spørre regjeringen: Har det vært noen uoverensstemmelse mellom Grønlandsdelegasjonen eller dens enkelte medlemmer og advokat Sunde, og er det disse uoverensstemmelser som har tvunget Sunde vekk fra den plass som han er opnevnt til ved kongelig resolusjon?

Jeg vil be om at man gir svar på disse spørsmål, fordi det er to spørsmål som beskjefstiger ikke bare Stortingets medlemmer, men beskjefstiger store deler av vårt folk.

Statsråd Braadland: I anledning av hvad der blev anført av den ærede representant hr. Mowinckel, vil jeg få lov til å si at det hadde vært min hensikt å følge den samme frmgangsmåte som blev fulgt ifjor, idet nemlig spørsmålet vedrørende Øst-Grønland ikke blev tatt med i utenriksministerens redegjørelse, men kom inn som en særskilt meddelelse.

Med hensyn til de ting som blev nevnt av president Hambro, vil jeg gjerne få lov til å supplere min uttalelse angående forholdene på Svalbard derhen, at efter de meddelelser som er innkommet til Utenriksdepartementet, er det ingen grunn til å tro at de vanskeligheter som det har vært med Russland med hensyn til grubene deroppe, ikke skal kunne overvinnes.

Med hensyn til det som blev anført av den ærede representant hr. Nygaardsvold, kan jeg kun si at noe dansk forlikstilbud ikke er mottatt av regjeringen og at der ikke har vært ført noen forhandlinger. Med hensyn til spørsmålet om advokat Sunde må jeg henholde mig til den meddelelse som er utgått til pressen idag.

Hambro: Det gleder mig å høre at Utenriksdepartementet går ut fra at man vil kunne overvinne de vanskeligheter som der har vært med hensyn til grubedriften eller til russernes innordning

under lovlige forhold. Men jeg skulde ønske man kunde si noe mere positivt, og at vi i en nær fremtid måtte få beskjed om at disse forhold er ordnet, og at hele Svalbards administrasjon og finanser derigjennem også er kommet over i en ny og riktig gjenge.

Jeg hørte med opmerksomhet på utenriksministerens svar på hr. Nygaardsvolds spørsmål og konstaterte at det ikke var noe svar. Hr. Nygaardsvold spurte ikke om det var fremkommet noe forlikstilbud fra dansk side. Hr. Nygaardsvold spurte om der fra norsk side var ført forhandlinger. Jeg legger til at hverken utenrikskomiteen eller dens medlemmer kjenner noe til forhandlinger. Men pressen har i møter fått meddelelse som går adskillig ut over det som gis Stortinget. Og jeg tør spørre direkte hr. statsministeren og hr. utenriksministeren om de vil svare på hr. Nygaardsvolds spørsmål, at der fra norsk side ikke har vært gjort skritt til forhandlinger med Danmark om forlik? Jeg tror det er nødvendig å få hr. Nygaardsvolds spørsmål besvart ganske positivt og direkte.

Statsminister Hundseid: På hr. Nygaardsvolds spørsmål skal jeg tillate mig å svare: Der har ikke vært ført noen forhandlinger med Danmark fra den norske regjerings side. Derimot har det av mig gjennom hr. Wedel vært ført visse undersøkelser i Danmark. Disse undersøkelser kan jeg, om det forlanges, senere redegjøre for. Men de var ført på den måte, at hr. Wedel av mig fikk oppdrag om i Danmark å foreta visse undersøkelser, men slik at disse undersøkelser blev foretatt av hr. Wedel for egen regning, uten at regjeringen eller noen offisiell institusjon i Norge stod bak. Disse undersøkelser førte imidlertid ikke til noe bestemt resultat.

Hambro: Jeg tror at Stortinget og utenrikskomiteen vilde sette pris på å få oversendt dette ikke bestemte resultat.

Ameln: Jeg har den hele tid holdt på at meddelelsen om utenrikspolitikken i den utstrekning det er forsvarlig skulde gis for åpne dører, og jeg vil henstille at utenriksministeren utarbeider et resyme av det han sa idag i den utstrekning han finner at det kan meddeles offentligheten, og at det da trykkes som et stortingsdokument. Det tror jeg vilde være riktig.

Med hensyn til Grønlands-saken hørte vi bl.a. av hr. Mowinckel at der skulde vises forsiktighet og at man skulde la den hvile så lenge sakene gikk. Jeg er enig i det. Utenriksministeren sa i sin redegjørelse at hvis man ikke tråkket folk på nervene, men fikk en avspenning, var det kanskje viktigere enn avrustning med hensyn til kanoner. Jeg vil henstille til de herrer partiførere å ta en liten avspenning med hensyn til sine nerver.

Nygaardsvold: For mitt vedkommende trenges det ingen avspenning i Grønlands-saken. Jeg har kun stillet et konkret spørsmål om forhold som både har vært behandlet i pressen og mellom folk i sin almindelighet. Vi har nu fått et svar på en vis, et svar fra den ærede statsminister. Han fritar regjeringen for enhver befatning med det og har på en vis operert som privatmann i dette spørsmål. Jeg slutter mig til

hr. Hambros anmodning om at det må bli oversendt utenrikskomiteen, det resultat eller det som forelå etterat hr. Wedel hadde foretatt disse undersøkelser i Danmark. Det skulde også ha vært av interesse om utenrikskomiteen hadde fått sig meddelt litt nærmere hvordan de som har hatt med Grønlands-saken å gjøre - ikke bare Grønlands-delegasjonen, men også regjeringen - stilte sig til dette resultat.

Andrå: Utenrikskomiteens formann, hr. Hambro, hadde nok all grunn til å være nervøs angående Svalbard og forholdene der oppe. Vi skal huske at det var først efter press fra utenrikskomiteen at vi endelig fikk en sysselmann om vinteren der oppe, som var meget påkrevet og som var forlangt av sysselmannen som bodde på Tromsø. Nu har det tildradd sig forskjellige ting i mellemtiden, som kanskje kunde ha bedret situasjonen noe. For efter den kritikk som fremkom ifjor under Svalbard-budgettets behandling her i Stortinget, har russerne gått til å deponere et beløp på, såvidt jeg vet, 10 000 - 11 000 kroner som forskudd på skatt og kullavgift. Nu er det ikke blitt enighet om hvordan denne skatt skal betales, og så står det på det. Men man burde vel, mener jeg, snarest mulig se å komme til en ordning, selv om man ikke fikk så meget av russerne, man burde komme til en ordning slik at russerne virkelig betalte skatt; for det betyr i og for sig en anerkjennelse av Norges overhøihet.

Men det var en annen sak i samme forbindelse som jeg vilde nevne. Umiddelbart efterat russerne innbetalte dette beløp, reiste de, efter hvad jeg fra beste hold har fått oplyst, krav om at det skulde bygges et fyr ved innløpet til Isfjorden. For det er et meget farlig farvann om vinteren, og det skulde i og for sig være et nokså rimelig krav, så stor fart som russerne nu har der oppe. Begynner de å betale skatt, skulde de vel også få noe av godene. Når f.eks. Norge av Svalbard-budgettet kan holde en luthersk prest ved de norske gruber, må russerne for det de innskyter, kunne forlange å få et fyr. Og det beklagelige er, at det gikk ikke mere enn 14 dager efter russernes henvendelse før en russisk båt støtte på nettop på grunn av at fyret ikke var kommet, og nettop på grunn av denne fyrmangel var det også at den store russiske isbryter "Malygin" støtte på for nylig. Det foreligger planer fra fyrdirektøren om å bygge et fyr som skulde koste 185 000 kroner, og driften vilde koste 18 000 i året. Det er selvfølgelig et stort beløp, men jeg tror at man ikke kommer utenom det. Og hvis man først gjør russerne den tjeneste å bygge dette fyr, kunde man jo som kompensasjon forlange at man sammen med det fyr skulde ha en norsk telegrafstasjon, og forlange av russerne at de bare skulde bruke denne norske telegrafstasjon og nedlegge den som de har opprettet på egen hånd der oppe. Jeg mener ialfall at sådan som man før har halt ut alle saker som har angått Svalbard og russerne, er det for utenrikskomiteen all grunn til å henstille til regjeringen at man snarest mulig, selv om man ikke får så meget av hver mann i skatt, tar det man kan få for dermed å få en anerkjennelse i stand, og at man så snart som mulig går i gang med å bygge det fyret jeg nevnte. Det er noe man ikke kan komme utenom allikevel. Da mener jeg det hele kan komme i et bedre spor enn det har gått i hittil.

Joh. Ludw. Mowinckel: Ja, nu synes jeg nok vi har fått høre litt mere enn da vi begynte. Det vil erindres at i august måned ifjor reiste jeg i en tale på Bergenhus spørsmålet om å søke forlik i Grønlands-saken, idet jeg hevdet at det var mulig at det vi nu drev, var god jus, men at et forlik utvilsomt måtte kunne karakteriseres som bedre politikk. Jeg mente at tidspunktet var godt og riktig, fordi vi efter juristenes mening stod meget sterkt, og det er nettop den som står sterkt, som kan reise forlikstanken, og jeg mente at en forlikstanke reist fra vår side vilde støtte vår posisjon i Haag også rent internasjonalt. Man vil erindre hvorledes denne min uttalelse fra alle sider, praktisk talt fra alle sider, i pressen blev møtt med den sterkeste kritikk. Jeg var litt av en landsforræder, fordi jeg hadde reist denne tanke. Nu vil jeg si at det gleder også mig å høre at statsministeren ikke alene har hatt den samme stygge tanke, men at han har ført den over i gjerning. Han har reist på en måte forliksforhandlinger gjennom hr. Wedel, efter hvad han har meddelt her idag. At ikke de førte til et resultat er meget å beklage. Om selve de undersøkelser som statsministeren talte om, tør jeg ikke uttale mig bestemt, fordi vi ikke har hørt noe mere enn det statsministeren her har sagt. Men hvad jeg vil slå fast, er at jeg, som fikk høre ordet landsforræder for min uttalelse, har bare i ord foreslått en politikk som den nuværende statsminister har ført over i gjerning. Jeg gir ham min kompliment fordi han har gjort dette. Men monn hvad de mange vil si som kalte mig landsforræder i sommer?

Anderssen-Rysst: Den redegjørelse som utenriksministeren nu har avgitt, skal jo oversendes komiteen, og det blir anledning til siden å komme tilbake til den. Jeg tror for øvrig at man må komme inn på en annen praksis i behandlingen av denne redegjørelse enn man hittil har hatt. Den har ikke vært optatt til debatt i Stortinget efterat den har vært undergitt drøftelse i komiteen. Men slik som de handelspolitiske og utenrikspolitiske vanskeligheter nu har tårnet sig op, tror jeg det er berettiget å understreke ønskeligheten av at denne redegjørelse blir undergitt en positiv debatt i Stortinget efterat komiteen har behandlet den. Jeg er enig i det som hr. Hambro uttalte, at behandlingen av disse spørsmål i Stortinget er høist utilfredsstillende. Jeg tror ikke der finnes en nasjonalforsamling i verden som har så liten kontakt med de utenrikspolitiske spørsmål, særlig i en tid som denne, som det norske Storting. Det er stridt sagt, jeg er opmerksom på det; men jeg tror det er riktig. Man kan se på den forbindelse der har vært mellem regjeringen og den ordinære og den forsterkede komite i disse uhyre viktige spørsmål, som efter hvad utenriksministeren uttalte nu kan komme til å berøre hele det prinsipielle grunnlag for vår handelspolitikk.

For øvrig bad jeg om ordet for å få understreke det som utenrikskomiteens formann uttalte om Svalbard. Jeg tror også å vite at der fra russisk side er - man kan vel si med et forsiktig uttrykk - tanke om utvidelser av virksomheten der. Jeg tror det er noe i det, at man fra russisk side interesserer sig for erhvervelse av de svenske gruber, Svea- grubene, og at

russerne derved vil få en så fast fot på Svalbard, at Norges interesser kommer til å gli videre ut. Dette er spørsmål som man nu må være opmerksom på i Norge. Jeg går ut fra at det senere blir anledning til å komme tilbake til disse ting, når Svalbard-budgettet kommer fra utenrikskomiteen.

Dernæst hadde jeg et spørsmål å stille til den ærede utenriksminister, - jeg ser at handelsministeren også er til stede, og det berører også hans departement. Der skal nu være innledet forhandlinger med Sovjet-Russland om - såvidt jeg har hørt - en utvidelse av kreditten. Dette spørsmål har betydning på forskjellig vis for industrien, men særlig i øieblikket for fiskeriene. Ifjor utviklet disse forhandlinger sig efter min opfatning på en uverdlig måte, og jeg tror man må være opmerksom på - jeg vil bruke det uttrykk - at man ikke skal få den samme komedie op igjen som vi hadde ifjor. Jeg vil tillate mig, da dette er et møte for lukkede dører, å spørre om det kan sies noe om hvordan disse forhandlinger nu ligger an, og om det er mulighet for at man kan komme til et resultat noenlunde snart. Jeg kjenner ikke disse forhandlinger, men jeg vil håpe at man ikke kommer op i de samme forhold som ifjor. Jeg tror de fleste i Stortinget var klar over at det ikke var noen bra historie.

Gram: Jeg kan ikke si annet enn at jeg synes disse utenrikspolitiske møter for lukkede dører er kommet inn i et skjevt spor. Jeg tror også det er meget som taler for at utenriksministerens redegjørelse burde ha funnet sted for åpne dører, spesielt efterat vi her har hørt hvad den inneholder; der skulde ikke vesentlig omredigering til, før hvert eneste ord der hadde kunnet sies for åpne dører, og da, kanskje med større vekt, kanskje som et ledd i vår politikk, med en viss fordel hadde kunnet sies for åpne dører. Men den burde da i et møte for lukkede dører ha vært supplert med opplysninger som jeg mener ikke alene utenrikskomiteen men hele Stortinget kunde ha krav på å få, som vi forsåvidt har savnet her, og som altså nu er blitt efterlyst på forskjellig vis. Det lar sig ikke skjule at det var flere av disse spørsmål - jeg tenker da særlig på det store og viktige Øst-Grønlands-spørsmål - som viser at der har vært mangel på kontakt. Det er mulig at der kan ha vært feil på begge sider, men jeg tror det hadde vært i sakens interesse, og også i høi grad i regjeringens interesse, om denne kontakt nu i det nye år var blitt mere intim.

Jeg skal ikke nu ta noe standpunkt til de spørsmål som her har vært kastet inn. Dette spørsmål om forsøk på å opnå et forlik er et meget vanskelig spørsmål med mange sider. Vi må alle være enig om at der i hvert fall ikke må gjøres noe der som kan skade de norske interesser, som kan bidra til at utfallet dernede ikke blir hvad vi alle ønsker det må bli. Men jeg vil dog overfor hr. Mowinckels sammenstilling av, at regjeringen har gjort det samme som han, eller har gjort endog mere enn han i denne sak, få si at der her er en vesentlig forskjell. Det er en vesentlig forskjell på hvad den ansvarlige regjering kan forsøke på å opnå ved underhandlinger i all stillhet, sådan som det har vært gjort her nu, og hvad der offentlig sies i et møte i alt folkets påhør, hadde jeg nær sagt, og uten at man på det tidspunkt hadde noe kjennskap til om dette falt sammen med den ansvarlige norske regjeringens

standpunkt, fordi virkningene, også utenfor riker, blir så ganske anderledes store av det som sies offentlig. Noe annet er, at det selvfølgelig vil være av stor interesse for Stortinget å bli holdt à jour med hvad der er passert, og det går jeg, efter hvad det her er uttalt, ut fra, vil skje, enten for komiteen eller direkte for Stortinget.

Statsråd Braadland: I anledning av det som blev anført av den ærede representant Anderssen-Rysst kan jeg bare meddele, at forhandlingene nu såvidt er kommet igang, på grunn av at vedkommende russiske representant har vært syk, så hans ankomst hit er blitt forsinket. Vi kjenner til de fordringer som er blitt fremsatt fra russisk side. Dem kan jeg, hvis den ærede representant ønsker det, redegjøre for i detalj, og de har også vært behandlet av den såkalte Russlands-kommisjon, som har meddelt sitt syn på saken. Men forhandlingene er ennå ikke kommet så langt at man kan meddele noe positivt om hvordan de ligger an.

Andresen: Jeg skal ikke blande mig stort i den utenrikske politikk. Disse små skjærmydsler med regjeringen på et ufullkomment og uklart grunnlag tror jeg er av nokså liten interesse. Det var fordi man har nevnt spørsmålet om handelsforhandlingene med Russland og i denne forbindelse en utvidelse av kredittgarantien, at jeg vilde si et par ord. Jeg visste ikke at det nu var tale om atter å utvide garantien, efterat det flere ganger i Stortinget er kommet frem ganske sterke betenkeligheter mot oprettholdelse av kreditten i den utstrekning den allerede har. Jeg vil da få lov til å minne om at jeg tidligere, da jeg var med i den forsterkede komite som behandlet dette spørsmål, bestemt henstillet til regjeringen å overveie en rimelig garantiprovisjon for disse kreditter. Det måtte jo spesielt være rimelig å ta en endog ganske høi provisjon, når den norske stat garanterer utenlandske trusters interesser på dette område. Siden det nu er møte for lukkede dører, kan jeg fortelle hvad det blev mig fortalt angående en av disse utenlandske truster. Da dens utenlandske chef fikk meddelelse om, at den norske stat vilde garantere gratis hans leveranser til Russland, svarte han tilbake til sine folk her, at nei det måtte de ha misforstått, det kunde ikke være mulig. Så fikk han påny meddelelse om at det forholdt sig så som de hadde sagt. Da svarte han: Ja, da må der stikke noe under, dette tør vi ikke innlate oss på. Først tredje gang lyktes det å få ham overbevist om, at det var virkelig så, at han fikk praktisk talt gratis garanti for å levere sine varer til Russland. Hvis man - jeg har talt om dette før - tok en ordentlig provisjon og la den op hvert år, så vilde man efterhånden i ethvert fall få noe av et garantifond til å møte de mulige tap med. Hvis man mener at det ikke lar sig gjøre å legge en sådan provisjon på forskjellige artikler - eller at man ikke bør gjøre det - vel, så kan man vel differentiere noe og gjøre den mindre for den ene eller for den annen. Der finnes eventuelt flere veier å gå der, men å gjøre dette næsten gratis, som det gjøres nu, synes jeg ikke er rimelig. Jeg er opmerksom på, at der er en rentedifferanse som nu utgjør noen hundre tusen, men det monner jo lite overfor en risiko på

mellem 20 og 30 millioner. Jeg tror også at det er riktig å nevne at, såvidt jeg vet, innskrenker nu de fleste land sin kreditt til Russland; det er vel vesentlig Tyskland og vi som går videre. Men såvidt jeg vet går heller ikke den tyske stat videre, det er de tyske privatleverandører som må overta den økede risiko.

Garnes: Det er med ei viss glede at eg for min part har lagt merke til den interesse dei tri store partiførarane, herrane Mowinckel, Hambro og Nygaardsvold, har for Grønlandssaka, og her for stengde dører kann ein tala frå levera. Statsminister Michelsen sa ein gong ved eit høve: "Nu gjelder det å holde kjeft" - og det var vel det ex-statsminister Mowinckel tenkte på då han tala um tolmod i sitt fyrste innlegg. Ja, eg trur at offentleg bør ein visa litt tolmod kring Grønlandssaka for tida; men det kjende kommuniké frå "Moldegård" tyder likevel ikkje på stort tolmod, og heller ikkje den nemnde talen på Bergenhus. Eg har vore og eg er av den meining at det slag ikkje har gagna vår sak. Kann henda eg tek i miss. Når hr. Mowinckel i dag freistar å skyta seg inn under det statsministeren har gjort - det er det same statsministeren har freista å setja um i gjerning, sa hr. Mowinckel - trur eg det er turvande å minna um at det visstnok likevel er litt skilnad. So vidt eg skyna statsministeren, hadde han, i ei fortruleg form, oppmoda Wedel-Jarlsberg til for eiga rekning å gjera visse etterrøkjingar; men hr. Mowinckel har på eit offentleg møte, for heile landet, vore inne på saka på ein måte og på ei tid eg for min part trur at det ikkje var gagnleg. Det trur eg framleies, og eg finn difor grunn til å oppmoda til litt meir tolmod.

Statsråd Kirkeby-Garstad: Representanten hr. Anderssen-Rysst brukte uttrykket, at forhandlingene med Russland ifjor om avtalen var ført på en skandaløs måte. Jeg vil gjerne få nærmere forklaring av, hvad der siktes til med dette. Det har sin interesse, når vi nu skal fortsette forhandlingene iår, å få greie på, hvilke mangler det er ved forhandlingene ifjor som hr. Anderssen-Rysst sikter til.

Joh. Ludw. Mowinckel: Naturligvis kan der og vil der være delte meninger om hvorvidt en opfordring til forlik i Grønlandssaken som den jeg fremkom med på Bergenhus, var heldig eller ikke - det kan vi diskutere til dommedag uten å bli enig om. Jeg gjorde det ut fra mitt syn på den sak og på landets forhold i den politikk i det hele tatt. Det kunde ikke ha større betydning enn den betydning som tillegges mine ord. Jeg var visstnok stortingsmann, men jeg kunde ikke ta noe positivt skritt i retning av forlik. Jeg kunde bare uttale min mening som borger i dette land om, hvad jeg anså var politisk formålstjenlig; men statsministeren kan handle, og det er jo gitt, at når en mann som Wedel-Jarlsberg optrer med mandat fra den norske statsminister, selv om det utadtil er som privatmann, så har det ganske andre virkninger enn hvilken som helst tale. Hr. Garnes kjenner ikke det ringeste til, hvad der er foregått. Jeg kjenner ganske godt til det. Jeg kjenner også ganske godt til, hvilket resultat der kunde opnåes. Når nu

statsministeren har sagt at han i sin tid vil redegjøre for dette - og jeg går også ut fra at dokumentene vil bli oversendt utenrikskomiteen - så kan hr. Garnes og jeg snakke litt nærmere om, hvad der er foregått i høstens løp.

Kårbø: Det som gjorde at eg bad um ordet, var det som representanten Andresen sa um kredittsalet til Russland. I høve av det den vyrde representanten sa, vil eg oppmoda riksstyret til å gjera alt det kann for å få ein avtale i stand. Etter mi meining bør ein ikkje leggja so store restriksjonar i vegen at ein ikkje får nokon handelsavtale. Å få i stand desse sal har so mykje å segja at ein må få ruddt burt dei små friksjonar som kann koma i vegen for ein avtale. Eg er ikkje imot at Norig legg upp eit fond til å møta eit mogelegt tap; men ein må ikkje gå so langt at avtalen skulde stranda på dette. Eg trur dei fleste er merksam på korleis det er innum fiskarnæringa vår i dag. Dei arbeidslause på Vestlandet og på kysten oppover søkjer til fisket. Der er det delvis lett å koma inn, der treng ein ikkje ha noka serleg læretid på fyrehand. Det har vorte so mange i dag som søkjer serleg til dei store sildefiske på Vestlandet at det har fordobla talet på dei som er med i dette fiske frå det det var fyrr um åra. Av den grunn vert kvantumet og so mykje større, og det gjeld difor sers mykje for heile kysten at me får i stand denne avtalen. Eg vil segja her, når det er for stengde dører, at får me ikkje i stand eit sal med Russland i år for salt sild, vil det verta ein katastrofe for Vestlandet. Dei som kjenner tilhøva heilt ut, er klår over dette både for Vestlandet og for kysten elles. Med dette vil eg so ålvorleg som eg kann be riksstyret gjera alt det det kann for at avtalen kann koma istand, og at han kann koma i stand snart. Ifjor kom han diverre berre so alt for seint. Då var det alt for lite sild; det meste, dei store kvanta, var gått til sildemjølfabrikkane. Me på kysten ber um at det må verta litt snøggare tempo i år.

Presidenten: Presidenten har inntrykk av at det foreliggende stoff er nokså grundig behandlet og at debatten nu snart måtte kunne ebbe ut, men det viser sig at antallet av talere holder sig eller endog økes. Presidenten skulde ha lyst til å foreslå en begrensning av taletiden, men i tillid til at talerne selv vil vite å begrense sig vil presidenten undlate det inntil videre.

Anderssen-Rysst: Den ærede handelsminister har nok misforstått mig når han hadde den opfatning, at jeg hadde sagt at forhandlingene utviklet sig på en helt skandaløs måte, og forstod det som om det altså deri skulde ligge en sterk kritikk like overfor de folk som arbeidet med forhandlingene dengang. Det som jeg siktet til, var at disse forhandlinger ifjor utviklet sig på en lite verdig måte for oss gjennom de stadige utsettelse av forhandlingene. Det blev jo ikke noe positivt resultat før fisket var slutt; men den situasjon av panikk her hos oss i de interesserte kretser blev sterkere og sterkere, pågangen på Stortinget sterkere og sterkere, og i det hele tatt kom forhandlingene inn i en atmosfære som var lite smakelig. Jeg tror at de aller fleste som fulgte med forhandlingene

dengang, vil være på det rene med at det var lite heldig, og jeg tviler ikke på at den ærede handelsminister selv er av den opfatning. Altså, det er med andre ord om å gjøre at vi så snart som mulig - allerede nu er det begynt å bli for sent - kan få denne avtale i stand. Det er jo først derved at den kommer på et tidlig tidspunkt at den får betydning for fiskerne, og det er jo fiskerne vi i første rekke må tenke på. Når fisket er forbi kan de ikke treffe sine disposisjoner. Det var disse betraktninger som lå til grunn for mine uttalelser.

Ameln: Presidentens og min opfatning av begrepet grundighet må differentiere meget sterkt; for jeg synes ikke de saker som har trengt sig i forgrunnen her idag hverken har vært grundig forberedt - hvis vi kan si der foreligger noen forberedelse - eller grundig behandlet. Jeg vil rette den henstilling til utenrikskomiteen at den, når den får denne redegjørelse og også får redegjørelsen om Grønland, for engangs skyld gir en utredning til oss, og ikke gir en muntlig innstilling til slutt i sesjonen, som blir vedlagt protokollen uten at det foranlediger noen debatt. - Jeg er enig med hr. Anderssen-Rysst i at det er en stor oppgave å få behandlingen av de utenrikske saker i fastere former og på en solidere måte enn hittil, og jeg vil henstille at det blir gjort.

Hr. Mowinckel sa at man kunde diskutere til dommedag om hvorvidt hans optreden var uheldig eller ikke. Jeg tror, at hvis den blev grundig behandlet, så kom man hurtig til at den var uheldig. Det er en vesentlig forskjell på at de som sitter i ansvarlig stilling, underhånden og uforbindtlig undersøker en sak, og at man på et nøitralt møte, hvor landets konge er til stede, uten at noen vet om det, holder en tale om tingen. Det nytter ikke etterpå å krype ned i et for engangs skyld anlagt musehull og si, at jeg er en beskjeden borger! Nei, det er ikke den krigsmaling hr. Mowinckel går rundt med. Nei, det er en eks-stats- og utenriksminister som har bebudet, at han akter fremdeles å være på krigsstien, og som hr. Madsen sa, hengte han ikke citaren høiere i 1931 enn at han kan ta den ned igjen. Det er et medlem i Stortingets utenrikskomite, det er formannen for delegasjonen i 1923-1924, det er den mann som griper inn i saken og som nu formodentlig er blitt citert med glede av Danmarks delegerte og advokater der nede. Jeg mener at alle de proklamasjoner som er skjedd her i en så tallrik forsamling, vil fornemmes utenfor forsamlingen, og jeg mener det er uheldig at man ikke har vist tålmodighet til slutt. La våre delegasjoner og advokater behandle disse saker helt ut, og så får etterpå Mowinckels dommedag komme - først da. Hr. Mowinckel skulde ha lært av den politiske Kannestøper, at man hvisker kurfyrsten av Mainz noe i øret, man proklamerer det ikke for all verden.

Lykke: Den omstendighet at vi er for lukkede dører, gjør at jeg gjerne vil si noe overfor den kritikk som er kommet overfor Russlandsforhandlingene. Jeg tror Stortinget må være opmerksom på at ved forhandlingene med Russland, som for oss vesentlig har interesse når det gjelder salget av sild - det må man være klar over at for Stortinget konsentrerer interessen sig om salget av sild og fisk - der står vi i den pussige stilling, at

kjøp av sild og fisk overhodet ikke interesserer russerne. Det interesserer dem absolutt ikke. Straks man møtes sier de, - det har jeg fra god kilde - at sild ikke inngår i planen, sild er helt utenfor. "Vil Dere ha oss til å kjøpe sild, så får Dere nok gi oss store konsesjoner." Og så kommer de trillende med det ene kravet etter det annet. Så står vi der. Det de har interesse av, det er å få kjøpt de metaller de har bruk for, og derfor har de også vært interessert i garantien. Det er ganske klart at hr. Andresen har rett. Det er næsten overnaivt av oss at vi har gitt denne garantien uten provisjon. Jeg vil advare Stortinget mot å tro at vi ved forserte forhandlinger med Russland kan få solgt sild i en håndvending til russerne. Det er såmen ikke så lett å selge sild til dem. Etter de uttalelser hr. Kårbø kom med her i sitt foredrag, tror jeg ingen bedre enn han beviser hvor vanskelig denne situasjon er. Her hjemme går det jo ut på å fiske op mest mulig, man forserer driften, og så kommer de interesserte og presser på, at nu må Stortinget og nu må regjeringen sørge for at denne silden blir solgt. Det kunde kanskje være et spørsmål om man ikke burde legge det an slik at man begrenset produksjonen av det som man på denne måte selger med store opofrelser.

Moseid: Jeg er overbevist om at den verdige og dyktige måte hvorpå våre menn i Haag har hevdet Norges syn, er møtt med sterk og stigende tilfredshet av alle som tenker og føler nasjonalt i vårt land. Og jeg hadde håpet at det vilde ha bidradd noe til å skape en sterkere solidaritetsfølelse innen vårt folk og innen Stortinget, enn vi har vært vidne til før i denne sak. Men dessverre, også idag synes det å være mange personlige og besynderlige små motiver som dukker op for å skape grunnlag for en innbyrdes strid om dette spørsmål på et tidspunkt som må være så uheldig som det være kan. Vel er det så, at det kan anføres her, at vi forhandler for lukkede dører. Men når vi samtidig er vidne til den fenomenale evne som her er avsløret til å opspore og kolportere videre rykter om konfidentielle saker, og hvorledes de står op her den ene efter den annen og forteller at de meget vel kjenner til hvad der er forhandlet, om disse konfidentielle saker, så må vi vel også kunne innrømme at det som forhandles her på et hemmelig møte, det har en tilbøielighet til å bli ført videre. Det skulde de herrer være opmerksom på, som nu - efter min mening i utrengsmål - bringer inn spørsmål som utvilsomt kan bidra til å svekke vår stilling utad. Jeg vil håpe at det herefter må kunne lykkes å føre debatten om den sak som vi har like overfor Danmark i Haag, på en slik måte, at det norske folk siden kan føle sig tilfreds over at Stortinget dog har optrådt utad med en bedre samlet front enn tidligere.

Olsen-Hagen: Jeg forlangte ordet på grunn av hr. Lykkes uttalelser. Jeg kan ikke være enig i at det bare er sild som har interesse for oss når det gjelder Russland. Det er jo så, at det for fiskeriene har overordentlig stor betydning å få disse forhandlinger hurtigst mulig avsluttet med et tilfredsstillende resultat, men det har også stor betydning for andre ting. Jeg kjenner således til - og jeg har fått det bekreftet gjennom utenriksministeren - at der er norske

verksteder som har fått bestillinger for ca. 2 millioner kroner fra Sovjet-Russland, og som kan sette i gang arbeide så snart som forhandlingene er avsluttet og vi har fått en overenskomst med Russland. Disse verksteder har nettop i disse dager måttet gå til opsigelse av arbeidere. Hadde Russlandsoverenskomsten vært i orden, vilde ikke den opsigelse være blitt effektivt, men der vilde tvertimot være tatt inn nye arbeidere ved disse bedrifter. Det gjelder mekaniske verksteder, og alle vet hvordan arbeidsforholdene er ved de mekaniske verksteder. Dessuten skal man være opmerksom på at russerne er i markedet etter tonnasje. Og det kan også komme til å få overordentlig stor betydning for vår skibsbyggingsindustri, ved at der kjøpes gammel tonnasje - tanktonnasje, som det har vært meget snakk om - og ved at man på en eller annen måte sørger for at de som selger denne gamle tanktonnasje, og som skal bygge nye skib, bygger disse ved de norske verksteder. Der er således mange interesser, og store interesser, som knytter sig til Russland-avtalen. Jeg vil gi min tilslutning til det som er uttalt av enkelte representanter, at man må gjøre alt for å påskynne forhandlingene og komme til et resultat. Jeg gir likeledes min tilslutning til uttalelsene om at vi ikke må komme op i den samme situasjon som den vi var oppe i ifjor, da forhandlingene først bragte et resultat sent utpå våren.

Hambro: Hr. Moseids bemerkninger nu nettop var sikkert overordentlig velmente, men de var kanskje ikke særlig vel plassert for forholdet er det at det er kun i denne forsamling at de ting ikke har vært berørt som her har vært trukket frem; og de fleste medlemmer av denne forsamling har fått sin viden om disse ting - eller rettere sagt: har hørt rykter om disse ting - fra kilder som hr. Moseid ganske sikkert anser for meget verdifulle. Det er jo etterat disse ting har vært omtalt i pressen, i "Dagbladet" og andre steder, i former som enhver kunde gjennomskue, det er etterat der er gitt opplysninger, eller etterat ihvertfall disse ting har vært berørt på møter hvor redaktørene har vært innkalt, at en rekke representanter i Stortinget, folk innenbysfra og folk utenbysfra, av redaktører og pressefolk har hørt om disse ting. Tausheten i Stortinget kan jo drives for vidt. Man må dog kunne regne med at det er naturlig at Stortingets medlemmer i viktige spørsmål ikke blir holdt mindre vel underrettet, enn en hvilken som helst journalist i landet er.

Jeg vil, siden jeg nevner dette, henstille til utenriksministeren å dra omsorg for såvidt mulig at Utenriksdepartementets pressetjeneste i Haag blir mere effektiv enn den har vært. Det følte ikke tilfredsstillende for den norske presse, og den klaget også over det til Utenriksdepartementet, at vi måtte trykke efter dansk "Politiken" den norske klage i Haag, fordi det ikke fra Utenriksdepartementets pressekontor var sørget for en tjeneste til den norske presse. Utenriksdepartementets ledelse har sikkert vært meget interessert, men den måte hvorpå tingene har vært gjort, har ikke vært noe særlig tilfredsstillende.

Moseid: Det kan godt være at jeg ikke har den evne som hr. Hambro og mange andre til å opsnappe rykter som går rundt, og

til å utnytte dem. Jeg har aldri ansett det for noen særlig fortjenstfull gjerne. Men jeg gjentar hvad jeg uttalte i mitt første innlegg her, at den debatt som er ført om Grønland-saken her, ikke viser at solidaritetsfølelsen er vel utviklet i det spørsmål, og solidaritetsfølelse er dog betingelsen for at vi skal kunne hevde vår stilling best mulig.

Hambro: Hvis Stortinget skal kunne føle noen solidaritetsfølelse, er det overordentlig nødvendig å vite for Stortinget, hvad man skal være solidarisk om, hvilke skritt der gjøres, og på hvilken måte de ansvarlige myndigheter optrer. Når Stortinget ikke er underrettet om det, vil selv den dypeste lojalitetsfølelse muligens være noe i villrede.

Handberg: Jeg hadde trodd at utenrikskomiteen var en meget viktig komite, og det er også sagt: en fin komite. Nu hører jeg at dens opgaver skal få et videre omfang. Arbeiderpartiet særlig, ja også flere, vil ha den til også å være et slags byrå for opsamling av rykter for så å utnytte disse rykter. Jeg vil protestere mot det. Der går jo mange slags rykter og sladderhistorier i byen. Der fortelles hvilke menn som skal tre inn i Mowinckels nye ministerium, og det fortelles også at hr. Mowinckel skal ha uttalt at Grønlandssaken skal utnyttes mot bondepartiet så kraftig at ikke en bonderegjering mere skal vise sig på slottet. Det er de rykter som går i byen. Jeg vil ikke delta i den oppgave å samle rykter, før jeg får et uttrykkelig pålegg om det fra Stortingets side.

Moseid: Hr. Hambro kan vel ikke være helt uopmerksom på at utenriksministeren uttrykkelig sa at det som vedkommer Grønlandssaken, vil bli forelagt Stortinget i selvstendig meddelelse.

Referat:

1. Utsatt sak fra 1932: Kgl. med. om Østgrønlandsspørsmålet.
Enst.: Tilstilles den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite.
2. Kgl. med. om Garantikassen for Sparebankers virksomhet i 1932.
Enst.: Tilstilles finans- og tollkomiteen.

Gram: Bør det ikke formelt besluttes at den redegjørelse som utenriksministeren har gitt her idag, blir trykt og oversendt utenrikskomiteen?

Presidenten: Presidenten er enig deri og foreslår det.

Ameln: Ingen har uttalt sig mot det jeg nevnte med tilslutning av hr. Gram. Jeg sa at der bør offentliggjøres det av meddelelsen som kan offentliggjøres.

Møte for lukkede dører, Stortinget 18. januar 1933

Presidenten: Presidenten har ikke noe imot at den del av utenriksministerens meddelelse som kan offentliggjøres, blir offentliggjort.

Moseid: Det foreslåes at denne meddelelse skal sendes utenrikskomiteen. Har det ikke vært praksis å sende den til Stortinget?

Presidenten: Presidenten skulde anse det mest riktig at den passerer utenrikskomiteen. Det vil jo gjennom den kunne forelegges hvad som helst for Stortinget.

Moseid: Jeg tror den har vært sendt Stortinget tidligere, og jeg anser det for å være det riktige.

Hambro: Den har aldri vært sendt Stortinget. Den har vært sendt utenrikskomiteen. Men derimot har den vært trykt og omdelt til alle Stortingets medlemmer.

Moseid: Ja, det er nettop det samme som jeg har ønsket det: Trykt og omdelt til Stortingets medlemmer.

Votering:

Presidentens forslag, at utenriksministerens redegjørelse trykkes og oversendes utenrikskomiteen, bifaltes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige noen bemerkning.

Møtet hevet kl. 12.15.